

BRAK I OBITELJ

Calvin B. Rock

SAŽETAK

Brak i obitelj

Važnost koju Biblija pridaje braku i obitelji vidi se iz činjenice da se sedam od Deset zapovijedi Božjeg moralnog zakona bavi njihovim funkcijama. To su: druga zapovijed koja govori o nastojanju roditelja da osiguraju blagostanje svojoj djeci; četvrta zapovijed koja upućuje obitelj na svetkovanje subote; peta koja od djece zahtijeva da poštuju roditelje i deseta koja zabranjuje poželjeti išta što pripada drugom domaćinstvu. Tri od preostalih šest, iako neposredno ne spominju članove obitelji, daju jasne smjernice za uređivanje obiteljskih odnosa. Sedma zapovijed zabranjuje preljub, osma krađu, dok deveta zabranjuje pogrešno prikazivanje bližnjega.

Dodatni dokaz posebnog božanskog zanimanja za brak i obitelj nalazimo u činjenici da je Krist, koji je stvorio ljudski rod (Kol 1,16) i kao veliki JA JESAM proglasio moralni Zakon pravilom ponašanja (Iv 8,58; Izl 31,14.18), iskoristio svadbu kao sredinu u kojoj će učiniti svoje prvo čudo (Iv 2,1-11). I propisom i primjerom Sveto pismo jasno pokazuje Božju brigu za dobrobit doma.

Budući da je struktura obitelji u biblijska vremena često bila izopačenje Božjeg iskonskog plana, ne možemo sve biblijske obitelji uzeti kao primjer. Moramo razlikovati apsolutne ideale božanske namjere od relativnih prilagodbi nakon pada u grijeh. Pa ipak, pojedinac koji uz molitvu proučava biblijska načela o obitelji, naći će odgovarajuće vrlo korisne smjernice.

Ključne riječi: *Brak; obitelj; Biblijsko-učenje-o-braku; otac; majka; rastava-braka*

SADRŽAJ

- I. Brak i obitelj iz biblijske perspektive
  - A. Opći pogled na brak u Bibliji
    - 1. Osnivanje braka
    - 2. Propisi o braku
    - 3. Ceremonija sklapanja braka
    - 4. Simbolizam braka
  - B. Razlozi za brak
    - 1. Blagoslovi zajedništva
    - 2. Funkcija reprodukcije
    - 3. Zadovoljenje spolnog nagona
    - 4. Uključenje djece u društvo
    - 5. Zaštita obitelji
  - C. Načela braka
    - 1. Načelo jedinstva
    - 2. Načelo međuovisnosti
    - 3. Načelo endogamije
    - 4. Načelo monogamije
    - 5. Načelo trajnosti
    - 6. Načelo privatnosti
    - 7. Načelo ekskluzivnosti
  - D. Uloge u braku i u obitelji
    - 1. Muž/otac
    - 2. Žena/majka
    - 3. Djeca
  - E. Odnosi u braku
    - 1. Odnosi među bračnim drugovima
    - 2. Odnos između roditelja i djece
    - 3. Odnos među djecom
  - F. Utjecaj obitelji
    - 1. Obitelj i pojedinac
    - 2. Obitelj i društvo
    - 3. Obitelj i Crkva
- II. Primjena biblijskih načela u svakidašnjem životu
  - A. Idealni brak
  - B. Zastranjenja u braku
  - C. Rastava i ponovni brak
  - D. Zlostavljanje u obitelji
  - E. Oblici obitelji i njezino planiranje
    - 1. Reprodukcija i širenje
    - 2. Oporuke i zaklade
  - F. Obiteljske nedoumice

1. Pobačaj
  2. Eutanazija
  3. Kloniranje
  4. Neprirodno začeće
- III. Brak i obitelj iz povijesne perspektive
- A. Judaizam
  - B. Rano kršćanstvo
  - C. Srednji vijek
  - D. Reformacija
  - E. Adventistički pogled
    1. Subota
    2. Knjige i publikacije
    3. Crkvene strukture i izjave
- IV. Literatura

I. Brak i obitelj iz biblijske perspektive

Smjernice koje Biblija daje o braku i obitelji uzimaju u obzir široku lepezu životno važnih čimbenika. Najvažnije među njima jesu: razlozi za sklapanje braka, načela na kojima počiva njegova stabilnost, uloga braka i obitelji, odnosi u braku i utjecaj koji brak ima na članove obitelji. (Vidi Način življenja, II. C. 1-3.)

A. Opći pogled na brak u Bibliji

1. Osnivanje braka

Brak je, zajedno sa subotom, uspostavljen u Edenu. Bog je stvorio Evu, dao ju je Adamu i spojio ih bračnom vezom (Post 2,21-24). Opis braka – “Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uz svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo!” (Post 2,24) – ponovio je Isus kao normativ (Mt 19,5; Mk 10,7), a nakon Njega i Pavao (Ef 5,31). Ovdje je jasno opisana monogamija.

Prema tekstu u Postanku 4,1 Adam “pozna” Evu i ona je začela sina, Kajina: bračni par je postao obitelj. Hebrejska riječ *yāda* doslovno znači “poznati”, ali i “steći”, “iskusiti”, “razumjeti” i “mariti za”. Ova riječ označava spolne odnose u smislu potpunog upoznavanja i prisne zajednice među partnerima.

2. Propisi o braku

Mojsijev zakon daje upute o braku. Osamnaesto poglavlje Levitskog zakonika nabroja zabrane povezane s brakom: rodoskrvnuće, sodomiju i homoseksualnost (vidi Lev 20,17-21; Pnz 27,20-23). Tekst u Levitskom zakoniku 18,18 može se protumačiti i kao ograničeni savjet protiv mnogoženstva. Rastava, prekid braka, dopuštena je (Pnz 24,1-4), ali nije kategorički odobrena. Leviratski brak, kad brat umrloga uzima njegovu udovicu bez djece, također se spominje u Ponovljenom zakonu 25,5-10.

I Novi zavjet govori o braku. Isus je uzeo tekst iz Postanka 2,24 kao temelj nauka da je brak neraskidiv, osim u slučaju *porneia*, pojma o kojem se mnogo raspravlja i za koji se obično smatra da označava spolnu nevjeru (Mt 19,9). Pavlovi savjeti o braku pojavljuju se u nekoliko poslanica. Zbog teških vremena s kojima su se kršćani suočavali, on je nekima preporučio celibat istodobno priznajući da je drugima brak potreban i preporučljiv (1 Kor 7,1.8.9.28.29). Rastava je, prema Pavlu, bila moguća jedino u slučaju kad je neobraćeni bračni drug odbio živjeti s obraćenim (r. 15).

3. Ceremonija sklapanja braka

Premda Sveto pismo nigdje ne propisuje niti opisuje primjer ceremonije za sklapanje braka, iz nekih se pojedinosti može dobiti opća slika. U stara vremena obično je obitelj mladoženje birala mladenku i ugovarala brak (Hagara za Jišmaela, Post 21,21; Juda za Era, Post 38,6; Manoah za Samsona, Suci 14,2). Davani su darovi (na primjer za Rebeku, Post 24,53), održane su zaručke nakon kojih su se mladenci obvezali na savršenu vjernost jedno drugomu (Pnz 22,23-27).

Vjenčanje je pratila gozba (Post 29,22; Suci 14,12; Mt 22,1-10; Iv 2,1-10) na kojoj su sudjelovali prijatelji mladenaca oba spola (Suci 14,11; Mt 25,1-13; Iv 3,29). Svečanost je mogla trajati i tjedan dana (Post 29,27). Isus je učinio svoje prvo čudo kad je osigurao piće za takvu svečanost (Iv 2,1-11). Glazba se smatrala priznatim dijelom svadbene svečanosti (Ps 45), njezino izostavljanje smatralo se znakom propasti (Ps 78,63; Jr 7,34).

Obično se nosila i posebna svadbena odjeća: mladenka bi nosila izvezenu haljinu (Ps 45,14.15) i nakit (Iz 61,10); a mladoženja vijenac ili poseban turban (Iz 61,10). Na Janjetovoj svadbi zaručnica je prekrasno ukrašena (Otk 21,2), odjevena u čisti i bijeli lan (Ef 5,27; Otk 19,8).

Spolni odnos je označio vrhunac sklapanja braka i kraj svadbene svečanosti. Nevinost mladenke dokazivana je okrvavljenom haljinom (Pz 22,13-21).

4. Simbolizam braka

U Bibliji brak služi kao simbol prisne zajednice između Boga i Njegovog naroda (Jr 3; Ez 16; Hoš 1-3). Bog je isprosi Izrael i vjenčao se s njim; odnos je nježan i prisan. Otpad Izraela nazvan je preljubom. U Novome zavjetu brak je simbol odnosa između Krista i Njegove Crkve (Ef 5,22.23). Kraj svemu nazvan je "Janjetova svadba", kad Krist uzima svoju "zaručnicu", Crkvu, da bude s Njim (Otk 19,7-9). Prema tome, biblijski simbolizam naučava da se brak mora držati "u časti" (Heb 13,4).

B. Razlozi za brak

1. Blagoslovi zajedništva

Kad je načinio prvo ljudsko biće, Bog je rekao: "Nije dobro da čovjek bude sam!" (Post 2,18) Ljudi su društvena bića, rođena s težnjom da se druže s drugim ljudskim bićima – a najprisniji oblik tog zajedništva izražava se u obiteljskom životu. Ljudi mogu živjeti sretno i kad su sami; ima onih koji su se odlučili za takav način života. Međutim, prevladava želja za prijateljstvom i radošćom zajedništva u okviru bračne zajednice. Ljubav kao temelj najsvetije od svih odluka cijeni umne, tjelesne i duhovne osobine člana suprotnog spola, izražavajući ujedno i svjesnu odluku da cijeni i poštuje tu osobu tako trajno da ona poželi provesti život u braku s njom.

Kvaliteta ljubavi koja brak uzdiže na razinu "kraljice prijateljstava" nalazi radosni izraz u Adamovom gledanju na Evu kao na kost "od mojih kostiju, mesa od mesa mojega" (Post 2,23). Ona se vidi u Jakovljevoj ocjeni dugog služenja za Rahelu koje mu se činilo "kao nekoliko dana" (Post 29,20) i u Salomonovoj pjesničkoj pohvali: "Kako je slatka ljubav tvoja, sestro moja, nevjesto! Slađa je ljubav tvoja od vina, a miris ulja tvojih ugodniji od svih mirisa." (Pj 4,10; vidi Čovjek, I. C)

2. Funkcija reprodukcije

Bog nije napunio Zemlju ljudima. On je to mogao učiniti, ali je ovu zadaću povjerio bračnom paru. Njegov nalog je glasio: "Plodite se i množite." (Post 1,28). Prema tome, roditeljima je ukazana prednost da surađuju s Bogom u produženju vrste. Međutim, ovdje se ne radi samo o običnom biološkom procesu rađanja. U ovu odgovornost je uključena (a) radost promatranja kako se udružene osobine oba bračna druga ponavljaju u njihovom potomstvu i (b) obnovljeno strahopoštovanje i divljenje prema Bogu koji je svojom stvaralačkom mudrošću omogućio nastanak života.

3. Zadovoljenje spolnog nagona

Spolno zadovoljenje nalazi svoj legitimni izraz jedino u okviru braka. To je pravilo u starozavjetna i novozavjetna vremena uređeno posebnim zabranama bluda i preljuba (Izl 20,14; Izr 6,24-32; Mt 5,27-30; Otk 22,14.15). Božje poznavanje psihičke i fiziološke građe ljudskih bića potvrđuje ispravnost te zabrane. Spolni odnos s osobom koja nije bračni drug ne samo što je suprotan Božjoj volji, već je problematičan za obje povrijeđene strane i za društvo u cjelini. Stvoritelj je znao da spolni odnos izvan braka ili "tuđi jaram" dovodi do mnoštva emocionalno neprihvatljivih posljedica kao što su laganje, gnjev, nepoštovanje, ljubomora, osjećaj krivnje i gubitak samopoštovanja. On je također znao da će dovesti do žetve teških tjelesnih bolesti kao što su sifilis, gonoreja i AIDS. I upravo zato je iz ljubavi upozorio svoja stvorenja: "Ne čini preljuba!" (Izl 20,14)

Spolni odnos izvan bračne veze nije biblijski; to je strašna i razorna posljedica grijeha. Stopiti se u jedno tijelo znači osjetiti da je nepotpunost vlastitog života postala puninom u sjedinjenju s drugom osobom. Budući da kršćanska ljubav u intimnim tajnama spolnog odnosa nalazi sve što joj je potrebno da riješi zagonetku svoje punine, izvanbračni spolni odnos ne samo što je grešan, već je i nepotreban.

Kao što su Božje zapovijedi protiv spolnih odnosa izvan bračne zajednice dane radi naše zaštite i sreće, tako su istom cilju namijenjene i Njegove odredbe za spolno ispunjenje u okviru bračne veze. Činjenica da su naši praroditelji smješteni u Edenski vrt "goli" i da "ne osjećahu stida" ne samo što potvrđuje nevinost ljudske spolnosti, već potvrđuje i prikladnost izražavanja bračne intimnosti. Jezgrovita, ali pozitivna naredba u Hebrejima 13,4: "Ženidba neka bude u časti među svima, a bračna postelja neokaljana", snažno izražava ovu misao.

Apostol Pavao piše da nevezanost uz obiteljske dužnosti može uvećati nečiju slobodu da radi u Božjem djelu (1 Kor 7,5.32-34); međutim, tako radikalni oblik upraviteljske službe ne zahtijeva se niti je normalni oblik kršćanskog načina življenja (r. 6). Njegov mudar i svrhovit savjet glasi: "Ali zbog pogibli od bludnosti neka svaki ima vlastitu ženu i svaka vlastitog muža." (r. 2)

4. Uključenje djece u društvo

Djeca su "Jahvin dar" (Ps 127,3) i za njih su roditelji posebno odgovorni pred Bogom. Ova činjenica tvori srž božanske poruke upućene roditeljima u vrijeme suda: "Gdje je stado tebi povjeren, slavne ovce tvoje?" (Jr 13,20) Društvo je osnovalo mnoštvo ustanova koje trebaju pomoći djeci da se uključe u društvo, ali prvenstvena odgovornost ipak počiva na obitelji. Roditelji su prvi i najvažniji učitelji svoje djece. U domu djeca trebaju naučiti dijeliti, poštovati imovinu, zapažati i zadovoljavati potrebe drugih. Božja je volja da se ove i druge pouke, strpljivo formulirane i ispravno prikazane, konačno "preobrazu u vrline kao što su poštovanje općeg dobra, samosvladavanje, pomaganje bližnjima – ukratko, u karakter koji je potreban za opstanak društva" (Colson, str. 19).

Primjer biblijske brige o tom predmetu vidi se iz Nehemijinog odgovora na kulturnu kontaminaciju kojoj su bila izložena židovska djeca nakon povratka iz babilonskog sužanjstva. Nehemija, koji je vidio da mnogi pripadnici mlade generacije, sinovi i kćeri tuđinskih majki, govore "ašdodski" i da ne znaju "govoriti židovski", oštro je nastupio prema njihovim roditeljima i pozvao ih na preporod (Neh 13,24-27).

5. Zaštita obitelji

Obitelj je skupina osoba sjedinjenih krvnim i bračnim vezama ili posvojenjem, koje imaju istu kulturu i obično žive u istom domaćinstvu. Dom je stvoren da donese sigurnost članovima kao utočište od opasnih prijetnji vanjskog društva. Zaštita koju su u korablji uživali Noa, njegova žena, njegova tri sina i njihove žene (Post 6,18-7,1) najdramatičniji je prikaz ove uloge. Budući da su od jedne krvi i jednog tijela, članovi obitelji trebaju ne samo iskusiti fizičku zaštitu od prijetećih elemenata, već i emocionalnu i duševnu sigurnost. U krugu obitelji nema potrebe za obranom ili pretvaranjem. Tu članovi obitelji slobodno izražavaju svoje nade i sumnje, težnje i razočaranja, sigurni da će biti potpuno prihvaćeni, bez straha od izdaje.

C. Načela braka

1. Načelo jedinstva

Nakon što je primijetio da svaka životinja ima svojeg para, a on da je sam, Adam je pri susretu s Evom uskliknuo: "Gle, evo kosti od mojih kostiju, mesa od mojeg mesa!" (Post 2,23) Takvo jedinstvo obuhvaća ne samo tjelesnu, već i duševnu i duhovnu komponentu, jer "idu li dvojica zajedno da se ne dogovore?" (Am 3,3). Autori adventističkog *Priručnika za propovjednike* ovako opisuju napore koja takva zajednica zahtijeva:

"Nije obična stvar kada dvoje postane jedno. Ništa na Zemlji nije tako delikatno niti se tako lako pokreće kao ljudsko srce. Ako želimo da dva žičana instrumenta proizvedu melodičan sklad, moramo ih međusobno uskladiti. Moraju se stalno prilagođavati i usuglašavati. Koliko je važnije zadržati dva ljudska srca, s tisućama struna, u skladu jedno s drugim!" (SDA MM, 1954., str. 110)

2. Načelo međuovisnosti

Biblija odlučno tvrdi: "Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo." (Post 2,24) Ovo načelo, koje je ponovio Krist dok je bio na Zemlji (Mt 19,5), ističe da odnos među bračnim drugovima nadilazi sve ostale odnose. Kršćanski bračni dru-

govi ne smiju zanemariti fizičku i moralnu potporu koju im pruža vanjski krug njihovih rođaka i prijatelja; međutim, Sveto pismo ih poziva da se najdublje i najtrajnije oslanjaju na hrabrenje i potporu koju pružaju jedno drugome.

3. Načelo endogamije

Pavao zapovijeda endogamiju u 2. Korinćanima 6,14: "Ne budite s nevjernicima pod jednim te istim jarmom; što ima pravednost s bezakonjem? Što li je zajedničko svjetlu i tmini?" To je temeljna prednost koju kršćani ukazuju endogamiji, vezivanju jedino uz pripadnike svoje skupine. Premda tekst u 2. Korinćanima 6,14 govori posebno o vezivanju kršćana s nekršćanima, i drugi čimbenici, kao što su dob, obrazovanje, društveni položaj ili kultura također utječu na brak. Sve razlike nastale zbog različitog gledanja na stvarnost ili način življenja, povećavaju ugroženost bračnog jedinstva. Osim toga, posebno razorno na brak djeluju bitno različita vjerska gledišta. Kad se uzme u obzir snažan utjecaj koji na obitelj imaju vjerovanja i predaje, njihov utjecaj, između ostalog, na način udvaranja, dužinu i oblik zaručenosti, način vođenja obiteljskih financija, prehranu, odijevanje, rekreaciju, pa čak i vjerovanja povezana sa smrću, pogrebom i životom nakon smrti – tada ova zapovijed Svetoga pisma postaje potpuno razumljivom.

4. Načelo monogamije

Biblija opisuje mnogoženstvo, koje počinje s Lamekom (Post 4,19), kao posljedicu tvrdovrnosti Njegovih stvorenja. Bog je ovo stanje podnosio, premda ono nije odgovaralo Njegovoj volji ni dobru čovjeka. Bol koju je Abraham doživio u svojem braku s Hagarom (Post 16,1-6), duhovna katastrofa do koje su Salomonove mnogobrojne žene dovele svojeg muža (1 Kr 11,1-4) i gorke posljedice Davidovog držanja harema, sve nas to snažno podsjeća na razorne posljedice toga odstupanja od Božje volje.

U zemljama u kojima je mnogoženstvo zakonski dopušteno, kršćanska Crkva često teško primjenjuje načelo monogamije. Međutim, čak i u tim zemljama monogamija se uzdiže kao bračni ideal.

5. Načelo trajnosti

Brak treba biti doživotna zajednica – odnos koji se prekida jedino smrću jednoga bračnog druga. Gledište prema kojem suvremeno društvo ovu zajednicu smatra ugovornim odnosom, u koji se lako ulazi i iz kojeg se još lakše izlazi, protivi se i Božjoj volji i dobrobiti društva. Ovaj trend potkopava upravo one razloge zbog kojih je brak bio osnovan i protivi se Kristovim riječima: "Što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja!" (Mt 19,6)

Prešutna suglasnost većine i liberalni zakoni suvremenog društva u oštroj su suprotnosti s biblijskim naukom o trajnosti bračnog zavjeta.

6. Načelo privatnosti

"Ostaviti" i "prionuti", kako je odredio sam Bog (Post 2,24), ističe novu vrlo važnu odrednicu za bračne drugove – privatnost. Božja je namjera da bračni par živi čak i bez dobronamjernog uplitanja rođaka i prijatelja. Ovo pravilo zahtijeva od bračnih drugova da ne iznose olako pojediničnosti svojeg bračnog života onima koji se nalaze izvan tog posvećenog kruga.

Kršćani znaju da ima trenutaka kad im je potreban savjet drugih ljudi. Međutim, načelo privatnosti zahtijeva izuzetan oprez u takvim prilikama; ono zahtijeva da se savjet traži od stručnih savjetnika, odnosno od pastora, liječnika i psihologa, čije sudjelovanje izbjegava emocionalno uključivanje i osigurava ravnotežu objektivnosti i osobne brige. Bračno ili obiteljsko savjetovanje koje nije u skladu sa Svetim pismom nema potreban pečat Autora obiteljskog života.

7. Načelo ekskluzivnosti

Drugo načelo vezanu uz propis "ostaviti" i "prionuti" pojavljuje se u definiciji J. Stotta:

"Brak je ekskluzivni heteroseksualni zavjet između jednog muškarca i jedne žene, potvrđen i zapečaćen Božjim odobrenjem kojemu prethodi javno odvajanje od roditelja, potvrđen spolnim sjedinjenjem, izražen trajnom uzajamnom potporom i obično okrunjen darom djece." (sv. 2, str. 163)

Ekskluzivnost naglašena u ovoj definiciji potkrijepljena je biblijskim opisom braka kao zavjeta ili saveza, čak i simbola Božjeg odnosa vjernosti prema svojem ponekad nevjernom narodu (Hoš 3,1). Muž i žena povezuju se obećanjem koje su dali jedno drugome i Bogu na način koji podsjeća na ceremoniju sklapanja saveza u Starome zavjetu. Kao što su u Savezu sklopljenom nakon izlaska iz Egipta, robovi, taj ne-narod, postali ekskluzivno Božje vlasništvo; kao što je Gospodin u mnogim proročkim spisima opisan kao "muž" Izraela (Iz 50,1; 54,5; Jr 2; Ez 16), tako u braku muž i žena svojim obećanjem pred oltarom dobivaju jedno drugo u trajno vlasništvo.

D. Uloge u braku i u obitelji

1. Muž/otac

Muž i otac ima nekoliko značajnih uloga. On djeluje kao svećenik, hranitelj, zaštitnik, roditelj, ljubavnik i prijatelj.

a. Kao svećenik. Najvažnija uloga muža jasno se vidi iz Gospodnjih riječi o Abrahamu, ocu vjernih: "Jer znam da će zapovjediti sinovima svojim i domu svojem nakon sebe da se drže putova Gospodnjih!" (Post 18,19 – DK) Muž/otac je svećenik u obitelji i kao takav zadužen da vodi njezine članove u duhovnom rastu i posvećenju. Gospodnja zapovijed Izraelcima da svoju djecu uče božanskim zapovijedima (Pz 6,7-9) upućena je roditeljima, ali vodstvo obitelji u takvim aktivnostima namijenjeno je prvenstveno ocu/mužu. To se vidi u primjeru Noe (Post 8,18-20), Abrahama (Post 12,7; 13,4,5) i Jakova (Post 35,2-7). Prilikom proslave prve Pashe muževi su bili zaduženi da prinesu janje i njegovom krvlju poškrope dovratnike svojih domova (Izl 12,3-7).

U praktičnom pogledu, jutarnje i večernje bogoslužje pruža ocu izvanrednu priliku da izvrši ovu važnu ulogu. On nije pozvan da sve dijelove bogoslužja obavi sam, već nosi glavnu odgovornost za njihovo provođenje i vodi opću brigu o duhovnoj dobrobiti obitelji.

b. Kao hranitelj. Biblija opisuje oca i kao glavnog hranitelja obitelji "svagdanjim kruhom". Zapovijed "U znoju lica svoga kruh svoj ćeš jesti" (Post 3,19) bila je upućena Adamu, a ne Evi, i zato je osnovna odgovornost za podmirivanje fizičkih potreba obitelji povjerena suprugu. Pavao ovu misao ponavlja vrlo dojmljivo: "Ako se tko za svoje, osobito za ukućane, ne brine, zanijekao je vjeru; gori je od nevjernika!" (2 Tim 5,8) Premda su mnoge žene stjecajem okolnosti natjerane da zarađuju "kruh svoj svagdanji", a druge se same upustile u gospodarske i poslovne pothvate, Biblija naglašava da je mužu povjerena osnovna briga oko zadovoljavanja obiteljskih potreba.

c. Kao zaštitnik. Fizička zaštita koju mužjak mnogih životinjskih vrsta pruža svojoj ženki i potomstvu kao da ukazuje na treću ulogu muža i oca – ulogu zaštitnika. Kršćanski suprug ne samo što prihvaća ovu ulogu, već se ponosi što može biti zaštitnik svoje supruge i potomstva. Jakovljeva brižna priprema da zaštiti svoju obitelj od Ezavova gnjeva (Post 32,22-24) i riječi koje je uputio bratu izraz su takve zaštite.

“Zna moj gospodar da su djeca nejaka. Osim toga, valja mi se brinuti o ovcama i kravama koje doje: ako bi se tjerale prebrzo samo jednog dana, sve bi pocrkale. Neka moj gospodar ide ispred svoga sluga, a ja ću ići polako, uz korak marve pred sobom i uz korak djece.” (Post 33,13.14)

Zaručnica u Salomonovoj Pjesmi nad pjesmama mogla se bezbrižno odmarati u sjeni jabuke i jesti njen plod jer je bila zaštićena i opskrbljena svime što joj je bilo potrebno (Pj 2,3). Pavlova izjava: “Muževi, ljubite svoje žene kao što je i Krist ljubio Crkvu i sam sebe predao za nju!” (Ef 5,25) opisuje vrhunac vjernosti u ispunjavanju ove obveze.

d. Kao roditelj. Iako je odgajanje djece uglavnom majčina odgovornost, u Bibliji je naglašeno i očevo sudjelovanje u ovoj ulozi. Kao što je vidljivo iz Pavlovog naloga očevima da svoju djecu odgajaju “stegom i opomenom Gospodnjom” (Ef 6,4), očinske dužnosti obuhvaćaju više od uloge hranitelja i zaštitnika.

Sinovima je posebno potrebna očeva ljubav i njegovo društvo. Kad se majke same bore da odgajaju sinove, u djeci se mogu razviti agresivne sklonosti koje vode u delikvenciju. Sedamdeset posto maloljetnih zatvorenika jedan je dio života provelo bez očeva. E. Cose (str. 61) objašnjava da djeca odgojena bez oca u obitelji mnogo češće napuštaju školovanje u srednjoj školi i pate od problema vezanih uz ponašanje i emocije (Louv, str. 54-56). Nedostatak očeve prisutnosti “najveći je društveni problem naše generacije”, kaže Cose (str. 61).

Na isti način, kćeri kojima očevi nisu iskazivali dovoljno pažnje, poslije u životu mnogo češće pate od neprikladnih oblika ponašanja, među koje možemo ubrojiti neprijateljstvo prema muškarcima, strah od muškaraca i pretjeranu čežnju za ljubavlju muškaraca.

e. Kao ljubavnik i prijatelj. Ulozi muža kao ljubavnika i prijatelja Biblija pripisuje vrlo veliku važnost u bračnim odnosima. Stari zavjet na mnogo mjesta opisuje ljubav muža prema svojoj ženi. Izak je nakon smrti svoje majke nalazio utjehu u ljubavi prema Rebeki (Post 24,67). Kasnije, kad je pokušao prevariti filistejskog kralja Abimeleka da mu je Rebeka sestra, ovaj je slučajno opazio kako Izak “miluje” Rebeku i tako otkrio njihov stvarni odnos (Post 26,8). Elkana je upitao Anu: “Nisam li ti ja vredniji nego deset sinova?” (1 Sam 1,8) – misleći na odnos koji je ženi osiguravao potporu i ljubav.

Djevojka u Pjesmi nad pjesmama uživa u ljubavi svojeg ljubavnika. Služeći se slikama koje odgovaraju njezinom vremenu, ona kaže da je “jelenče” (Pj 2,9), “bijel i rumen”, njegova je glava “zlatno čisto” (Pj 5,10.11), njegov stas “kao Liban”, “poput cedra” (r. 15). Ona opisuje njegovu ljubav (Pj 8,3) i kaže: “Takav je dragi moj, takav je prijatelj moj.” (Pj 5,16)

Na kraju, Bog ukazuje na ulogu ljubavnika i prijatelja kad opisuje svoj odnos prema Izraelu. U alegoriji koju je ispričao preko proroka Ezekiela, Bog kaže da je isprobio Izraela kao zaručnicu i da je postala Njegova (Ez16,8). Dao joj je odjeću, nakit i hranu (Ez 16,10-19), stekao u toj vezi sinove i kćeri (r. 20). Kad je Izrael otpao od Boga i učinio preljub, Bog ga ponovno pridobiva nudeći mu da s njim obnovi svoj savez (rr. 60.62). Hošein odnos prema Gomeri slika je Božjeg odnosa prema Izraelu – ljubavnika koji nastoji ponovno zadobiti svoju ljubljenu (Hoš 3,2).

2. Žena/majka

Uloga koju u obitelji ima otac i muž, u Bibliji je po važnosti uspoređena s istaknutom ulogom žene i majke. Ako dom treba imati glavu, onda svakako treba imati i srce. Nigdje ova uloga nije tako živo opisana kao u Izrekama. "Krepostna je žena vijenac mužu svojemu" (Izr 12,4); "Tko je našao ženu, našao je sreću i stekao milost od Jahve" (Izr 18,22); "od Jahve je žena razumna" (Izr 19,14); dobra žena "više vrijedi nego biserje" (Izr 31,10); "žena sa strahom Gospodnjim zaslužuje hvalu" (r. 30).

a. Kao roditeljica i hraniteljica. Kao što je uloga oca i muža nagoviještena u Božjem reagiranju na čovjekov prijestup (Post 3,17), tako je i uloga majke i žene osvjetljena Božjim odgovorom na njezinu pogrešku – "u mukama djecu ćeš rađati" (r. 16). Rađanje djece, uloga koju je Stvoritelj jasno namijenio ženi, trebalo je postati teškim. Porođaj povezuje majku i dijete vezom koja blagotvorno djeluje na podizanje djece. Posljedice strpljive i nježne brige za dijete prikazane su mnogobrojnim biblijskim primjerima: Anina briga za Samuela (1 Sam 1,21-28; 2,19.20), Johabedino podizanje Mojsija (Izl 2,1-10), Marijina uloga u životu malog Isusa (Lk 2,40.51.52).

b. Kao domaćica. Opis djelatnosti vrsne žene i majke, koji daje kralj Lemuel, jasno pokazuje da žena ima vodeću ulogu u obavljanju kućanskih poslova. Ovo je istaknuto u njezinoj brizi za ukućane: "Još za noći ona ustaje, hrani svoje ukućane" (Izr 31,15); u planiranju kućnih poslova: "Određuje posao sluškinjama svojim" (Isto); u kućanskim investicijama: "Opazi li polje, kupi ga; plodom svojih ruku sadi vinograd" (r. 16); "Platno тка i prodaje ga, i pojase daje trgovcu" (r. 24); u odijevanju ukućana: "Rukama se maša preslice i prstima drži vreteno" (r. 19); u ukrašavanju doma: "Ona sebi šije pokrivače, odijeva se lanom i purpustom" (r. 22); u brizi za udobnost ukućana: "Ne boji se snijega za svoje ukućane, jer sva čeljad ima po dvoje haljine" (r. 22); u dizanju morala doma: "Svoja usta mudro otvara, i pobožan joj je nauk na jeziku" (r. 26); u općem upravljanju domaćinstvom: "Na vladanje pazi ukućana i ne jede kruha besposlice" (r. 27).

Većina suvremenih obitelji teško može biti slika ideala opisanog u Izrekama 31. Svojim tehnološkim napretkom industrijsko je društvo ne samo revolucioniziralo procese brige za obitelj, već je svojim radikalnim materijalizmom velikim dijelom umanjilo ulogu i važnost obitelji u društvu. Bilo kako bilo, kršćanka koja danas nema potrebe ni vremena, pa ni volje, za tkanje ili sadnju vinograda, pozvana je da u današnjem društvu ostvari duh ovih biblijskih uzora.

c. Kao partnerica. U braku je žena punopravni partner. Ona s mužem dijeli nježnost intimnosti i radost prijateljstva, ali i odgovornost podizanja djece i održavanja doma. Žena sudjeluje u donošenju odluka i, ako se ukaže potreba, u zadovoljavanju materijalnih potreba obitelji.

Ovo partnerstvo u vođenju doma i njegovom održavanju lijepo je opisano u Izrekama 31,10-31. Vrsna žena upravlja svojim domom, nastoji zadovoljiti potrebe svih ukućana, zarađuje sadeći vinograd i prodajući svoje proizvode trgovcima. Posebno u domovima s jednim roditeljem, ova je vrsta idealne žene – iako se teško može oponašati – nužna u suvremenom društvu.

U bračnim intimnostima žena je ljubavnica i prijateljica. Tekst u Izrekama 5,18.19 ženu mladosti naziva izvorom radosti, s kojom se treba veseliti u ljubavi i naklonosti. Iako danas nismo uvijek u stanju shvatiti aluzije u Pjesmi nad pjesmama, žena je mnogo puta opisana kao izvor radosti i zadovoljstva. Ona je osvojila muževo srce (Pj 4,9) i njezina je ljubav slatka (r. 10). On je preklinje: "Stavi me kao znak na srce", i potvrđuje da "mnoge vode ne mogu ugasiti ljubav" (Pj 8,6.7). Muž i žena partneri su u ljubavi.

3. Djeca

I uloga djece u domu biblijski je uređena. Ona nisu samo ovisna o roditeljima, već i mladi partneri u društvenom krugu u koji su ušli rođenjem ili posvajanjem. Da su ovisna, potpuno je jasno. Božja riječ poziva: "Djeco, pokoravajte se svojim roditeljima u Gospodinu, jer je to pravedno." (Ef 6,1) Nije uvijek svima jasno da su djeca i pomagači. Samuelovo iskustvo kao Elijevog pomoćnika (1 Sam 3) i iskustvo udovičnih sinova koje je poslala da donesu što više posuda koje je poslije napunila uljem (2 Kr 4,1-7), samo su dva biblijska primjera koji potvrđuju ovu činjenicu.

Djeca su i sudionici u procesu učenja. O Henoku je rečeno da je hodio s Bogom "po rođenju Matušalahovu" (Post 5,21.22). Premda ova izjava ne nagovještava da je Henok prije rođenja sina bio bezbožan, "ipak je on tek dolaskom sina koji je došao kao blagoslov u njegov dom, na temelju iskustva shvatio dubinu očinske ljubavi i povjerenja bespomoćnog novorođenčeta. Kao nikada prije toga, bio je privučen Bogu, svojem nebeskom Ocu, i na kraju osposobljen za uzašašće." (1BC, str. 246)

Svaka od ovih uloga obitelji ozbiljno je ugrožena, možda čak i potpuno promijenjena u suvremenom društvu. Međutim, Crkva odvažno objavljuje svoju odanost ovim različitim ulogama.

E. Odnosi u braku

1. Odnosi među bračnim drugovima

Odnos između muža i žene, najznačajniji odnos nastao sklapanjem braka, odnos o kojem i najviše ovisi, vrlo je precizno određen u Božjoj riječi. Prikladni opis te zajednice, "jedno tijelo" (Post 2,24; Ef 5,21), ukazuje na jedinstvo namjera i misli, na međusobnu pokornost i jednakost.

a. Međusobna pokornost. Iako je vodeća uloga muža nagoviještena u biblijskom tekstu: "Žene neka se pokoravaju svojim muževima kao Gospodinu" (Ef 5,22), time nije ozakonjena superiornost muškarca. Prethodni redak zapovijeda vjernicima u Efezu nešto drugo: "Pokoravajte se jedan drugom iz poštovanja pred Kristom." (Ef 5,21) Pokornost žene mužu specifičan je primjer onoga što je Pavao namjeravao reći. Pokornost koju žena, prema Pavlu, duguje svojem mužu, jednaka je službi koju on, također po riječima apostola Pavla, treba obaviti kao njezin vjerni i, ako je potrebno, požrtvovni zaštitnik i hranitelj.

Prikladnu analogiju ovom odnosu možemo naći u samome Trojstvu. Kristova pokornost Ocu nije izjava o Njegovom nižem položaju, već primjena nadopunjavajućih funkcija u zajedničkom pothvatu. Ovo razumijevanje isključuje mogućnost da je već prilikom stvaranja Bog namjeravao da jedan spol bude nadređen drugome. Razlike u ulogama i područjima vlasti, protumačene u skladu s modelom Trojstva, ne podupiru ni dominaciju muškaraca prema tradicionalnom shvaćanju, niti neodređenost uloga koju u posljednje vrijeme neki zastupaju. Gledan iz ove perspektive, odnos u Trojstvu postaje primjer jednakosti nastojanja i vlasti koju je Bog namijenio paru stvorenom na Njegovu sliku.

b. Jednakost položaja. Na ženinu sposobnost da bude jednaka muškarcu štetno je djelovao niži položaj koji joj je bio dodijeljen u mnogim društvima, antičkim i suvremenim. Međutim, riječi i postupci Isusa Krista i apostola Pavla pružaju argumente kojima se možemo suprotstaviti ovim shvaćanjima i uzdignuti ženu do položaja jednakosti koji joj je bio određen prilikom stvaranja.

Pavlova upozorenja protiv zanemarivanja nekih običaja (1 Kor 11,5.6; 14,34; 1 Tim 2,11.12; 5,14) pokazuju njegov razuman odnos prema postojećem društvenom poretku. U drugim spisima, međutim, on nadilazi postojeće stanje i sije sjeme društvene slobode, koje će tijekom sljedećih naraštaja donijeti revolucionarne promjene u odnosima između žene i muškarca. To se zapaža u njegovoj potvrdi žene u odnosu na (a) njezinu spolnost (1 Kor 7,4), (b) njezinu prihvaćenost pred Bogom pod milošću (1 Kor 11,11.12), (c) njezinu podobnost da primi proročki dar (r. 5), (d) njezin privilegirani položaj kao predmeta pažnje i udvaranja muškarca (Ef 5,28.29) te (e) njezinu kategoričnu jednakost u Kristu Isusu (Gal 3,28).

Zemaljska služba Isusa Krista još je dramatičnije utjecala na afirmaciju žena. On nije proglasio zakone koji bi omogućili promjenu odnosa između bračnih drugova, ali je, u oštroj suprotnosti prema rabinima koji su proglasili da "tko svoju kćer uči Tori, uči je pohotnosti" (Mišna, Sot'ah 3,4), pokazao put jednakosti spolova dajući ženama novu i uzvišenu prednost.

To je postigao: (a) primanjem žena kao svojih sljedbenica (Iv 4,1-42), (b) unošenjem mnogih ženskih likova u svoje poučavanje (Lk 15,8; 17,35), (c) postavljanjem granica zlorabi običaja rastave braka (Mt 5,31.32), (d) svojim posebnim prijateljstvom s Marijom i Martom iz Betanije (Lk 10,38-42; Iv 11,1), (e) uzimanjem bračne zajednice kao simbola vjernikova duhovnog jedinstva sa Spasiteljem (Mk 2,19.20) i (f) pokazivanjem brige za svoju majku dok je umirao na križu (Iv 19,26.27).

Iako u Dvanaestorici ili Sedamdesetorici izabраниh da propovijedaju nije bilo žena, one su svakako bile uključene među Njegove suradnike (Lk 8,1-3), a Marija je dobila posebnu prednost da prva objavi Njegovo uskrsnuće (Iv 20,10-18).

Biblijske riječi koje se najčešće rabe da bi se opravdala superiornost muškarca u braku jesu "glava" i "vladavina". Međutim, nijedan od ova dva izraza ne ukazuje na nejednakost koja im je pripisivana tijekom povijesti. Misao o "glavi" (1 Kor 11,3) pojavila se prvi put nakon pada u grijeh (Post 3,16); Pavao govori o njoj imajući u vidu Kristovu spremnost da se žrtvuje za svoj narod (Ef 5,23). Ako bi trebalo pridati neko značenje Adamovoj prednosti po redu stvaranja, onda bi to mogla biti jedino uloga skrbnika ili slugе. On je bio stvoren prvi da bi bio čuvar i zaštitnik bića koje će tek biti stvoreno.

Bog je stvorio ljude na svoju sliku, muško i žensko (Post 1,27). Muškarcu, koji je bio nepotpun kao samac, dodana je žena, posljednji i krunski čin Božjeg stvaranja. Drugim riječima, glavi ili početku bila je dodana ispunjenost i dovršenost, što znači da su oba spola apsolutno nužna za vrstu, oba u ravnopravnom položaju, oba u stanju da potpuno zadovoljenje nađu samo jedno u drugome.

Vladavina je također postala karakteristikom bračnih odnosa nakon pojave grijehа (Post 3,16). Ona nije bila dio Božjeg prvotnog plana, ali se slično svojoj imenjakinji, starješinstvu, ne smije smatrati privilegiranom superiornošću muškarca, već svečanom odgovornošću, spremnošću na žrtvu.

Biblija ne samo što traži uzajamnu pokornost i jednakost po položaju; ona zahtijeva i uzajamno poštovanje, uzajamno podnošenje i uzajamnu obvezu. Ova obveza obuhvaća njegu, utjehu, potporu i spolnu vjernost (Post 2,24; Izl 20,14).

Ako se uzmu kao cjelina, tri najdjelotvornija biblijska načela u pogledu ženskog dostojanstva jesu: (a) Bog je želio stvoriti uspješnu, trajnu, monogamnu bračnu zajednicu, (b) iako Kristova

vladavina ne ukida različitost društvenih i spolnih uloga, ona uklanja sve razlike u osobnoj vrijednosti i položaju; (c) razumijevanje biblijskih autora o odnosima između muškarca i žene mora se proučavati u sklopu Božje izvorne namjere prije pada u grijeh.

2. Odnos između roditelja i djece

Sveto pismo sadrži i smjernice o odnosu djece prema roditeljima. Djeca se prema roditeljima trebaju odnositi s poštovanjem (Izl 20,12), sa zahvalnošću i brižnošću (Iv 19,26), trebaju se brinuti o njima (1 Tim 5,4) i biti im poslušna (Ef 6,1; Kol 3,20). Primjeri djetinje odanosti i poslušnosti roditeljima koje nalazimo u životu Samuela (1 Sam 2,18-21), Izaka (Post 22,2-18), Estere (Est 2,7; 4,4.12-16) i samoga Krista (Lk 2,51) pokazuju kako djeca trebaju ispuniti ove obveze.

Jednu od najsazetijih uputa o odnosu roditelja prema djeci nalazimo u izjavi psalmista da su djeca "Jahvin dar" (Ps 127,3). Psalmist je ovo izjavio zato što je roditelje smatrao Božjim upraviteljima koji su dužni pokazati strpljenje, ljubaznost i autoritet. Svaki od ovih elemenata važan je pri ispunjavanju roditeljske dužnosti, ali je autoritet u današnjim prilikama izložen najvećim izazovima i u praksi mnogo puta nedostaje. To je vrlo nesretna okolnost, jer ako djeca trebaju slušati (Ef 6,1), onda roditelji moraju biti vjerodostojan autoritet.

Roditelji moraju poznavati i koristiti svoja zakonska i moralna prava. Među njima je sveopće prihvaćeno pravo roditelja da se brinu o svojoj djeci, da biraju vjerski odgoj svoje djece, da primijene stegovne mjere na svojoj djeci i pravo da im njihova maloljetna djeca pomažu.

Međutim, ne smije se zaboraviti da i djeca imaju svoja prava. Imaju pravo na društvo svojih roditelja, pravo na njihovu fizičku potporu, pravo na njihovu dobar primjer, pravo na njihovu ne-sebičnu ljubav i pravo da ne budu izazivana (Ef 6,4), odnosno ogorčavana i razdražavana zlostavljanjem ili grubim riječima.

Posebno važna pouka koju možemo izvući iz biblijskih izvještaja odnosi se na razornu snagu favoriziranja u obiteljskom krugu. Među najžalosnije tekstove u Bibliji spada tvrdnja: "Izaku je Ezav bio draži, jer je volio divljač, a Rebeka je više voljela Jakova." (Post 25,28) Roditelji koji ponavljaju pogrešku Izaka i Rebeke, ili Jakova, koji je ranio svoje ostale sinove poklanjajući skupoćenu tuniku Josipu, siju sjeme razdora koje će donijeti slične rezultate.

3. Odnosi među djecom

Biblijske upute i primjeri mnogo govore o međusobnim odnosima djece u obitelji. Mnogi primjeri pokazuju što ne treba činiti. Kajin i Abel, najstariji sinovi najstarijih roditelja, postaju u tom pogledu naši prvi učitelji (Post 4,2-8). Drugi negativni primjeri iz kojih možemo učiti jesu primjeri Jakova i Ezava (Post 27; 28; 32), Josipa i ostalih Jakovljevih sinova (Post 28), posvađane Davidove djece (2 Sam 13), pohlepni i neposlušni Elijevih sinova (1 Sam 2,12-17.22-25) i izglubljenog sina i njegovog starijeg brata (Lk 15,25-32).

U Svetome se pismu pojavljuju i pozitivni primjeri odnosa djece u obitelji. Primjeri su Petar i Andrija koji su zajednički pošli za Isusom (Mt 4,18), Jakov i Ivan koji su postali stupovi novozavjetne Crkve (Mt 4,21.22), Filipove kćeri koje su proricale (Dj 21,8.9). Takvi primjeri svakako ulijevaju hrabrost kršćanskim roditeljima.

U cijelom Svetome pismu nazivi "brat" i "sestra" označavaju tople i prisne međusobne odnose. Braća se ne trebaju sukobljavati (Post 13,8; Dj 7,26). Voljeni prijatelj često se naziva "bratom" (2

Sam 1,26). Braća si pomažu u nevoljama, spremna su pomoći u svako vrijeme (Izr 17,17). Prijatelj koji je "privrženiji od brata", doista je pravi prijatelj (Izr 18,24). U Pjesmi nad pjesmama, voljena je često nazvana "sestrom" da bi se pokazala prisnost odnosa (Pj 4,9.10; 5,1.2). Isus one koji ispunjavaju Njegovu volju naziva svojom braćom i sestrama (Mt 12,50; Mk 3,35). Više od pedeset puta u Djelima kršćani jedni druge zovu "braćom". Pavao svoje čitatelje naziva "braćom" više od šezdeset puta samo u svojim poslanicama. Na kraju, da bismo učvrstili značenje pravog međusobnog odnosa braće i sestara, za Isusa se kaže da je "prvorodenac među mnogom braćom" (Rim 8,29) i "sličan svojoj braći" (Heb 2,17).

F. Utjecaj obitelji

1. Obitelj i pojedinac

Salomonove riječi: "Upućuj dijete prema njegovu putu, pa i kad ostari, neće odstupiti od njege" (Izr 22,6), ne znače apsolutno jamstvo da će pravilan odgoj sigurno pomoći čovjeku da bude dobar kad odraste. Međutim, one primjenjuju zakon vjerojatnosti na trajni utjecaj roditeljskog odgoja na čovjekov karakter i sreću. O onome što čini istinski uspjeh – o poštenju, ustrajnosti, samopouzdanju, marljivom radu i poštovanju bližnjih – uči se, naravno, i u drugim ustanovama kao što su crkva i škola. Ali mnogo prije nego što utjecaj tih ustanova usmjeri čovjeka, vrijednosti naučene u domu već su izvršile neizbrisiv utjecaj na život djeteta.

Nije slučajno da su domovi koji pate od moralnog vakuuma bogat izvor nemoralnih i/ili psihički opterećenih osoba. S druge strane, dobro prilagođeni pojedinci pretežno potječu iz ispravno vođenih domova.

2. Obitelj i društvo

Važnost braka za dobrobit društva utkana je u biblijski nalog: "Svrh svega, čuvaj svoje srce, jer iz njega izvire život!" (Izr 4,23) Srce zajednice i naroda je dom. Dom je radionica čiji proizvod, dobar građanin, izgrađuje društvene zajednice. Kad je proizvodni proces u toj radionici poremećen, neispravan postaje i proizvod. Iz takvih domova izlaze nedisciplinirana djeca, beskrupulozna, nesposobna da se pokore pravilima – bilo da se radi o društvenim pravilima, prirodnim zakonima ili zapovijedima Boga prirode.

Tragično je za svaku obitelj kada društvu predaje oštećenu osobu ili osobu čiji je sustav vrijednosti poremećen. Još je tragičnije kada takve osobe osnivaju svoje obitelji i ponavljaju proces pogrešne socijalizacije, što često dovodi do katastrofe pojedinca, obitelji pa i društva.

U cijelom svijetu postoje obitelji osakaćene utjecajem društva u kojemu žive. U isto vrijeme obitelji pridonose kvarenju društva, bilo da se to događa u bogatim predgrađima ili u bijednim gradskim četvrtima. Društveni problemi u Katmanduu ili Harareu vrlo su slični onima u New Yorku ili Moskvi. Odbacivanje etike ljubavi i stavljanje pohlepe za stjecanjem ispred dobra bližnjih, inače naučene u domu, globalni je problem. Moralni odgoj svuda je u svijetu temelj bez kojeg nema dobrog građanina, a obraćeni kršćanin je "milosrdni dar Crkve svjetovnom društvu".

3. Obitelj i Crkva

Svojim teološkim doktrinama i vjerskim aktivnostima Crkva u značajnoj mjeri utječe na dom. Proces teče i u obrnutom smjeru – obitelj utječe na Crkvu. Crkva se sastoji od obitelji, pa shvaća-

nja, prioriteti i postupci tih jedinica velikim dijelom određuju snagu vjerske zajednice.

Svijest o važnosti obitelji u društvu navela je starješine starog Izraela da u vrijeme teških društvenih kriza traže reformu obitelji. To se događalo u vrijeme Jošue (Jš 24,15-26), Ezre (Ezr 9,1-4), Nehemije (Neh 13,23-27) i Malahije (Mal 4,5,6).

Primat doma nedvosmisleno je bio potvrđen u doba slavljenja prve Pashe (Izl 12,1-13). Otkupiteljska krv nije stavljena na zidine hrama ili na školska vrata, već na dovratnike svakog doma u kojem je bilo pripremljeno pashalno janje (r. 7).

Danas, kao i u biblijska vremena, roditelji su i čuvari krvi – zaduženi da štite svoju djecu i da ih poučavaju vrlinama Kristove ljubavi. Kakvoća njihovih napora presudna je ne samo za njihove obitelji, već i za zdravo stanje Crkve.

II. Primjena biblijskih načela u svakidašnjem životu

A. Idealni brak

Bog je osnovao brak da bi zadovoljio potrebe ljudskih bića koja je stvorio. Stvoritelj je rekao: “Nije dobro da čovjek bude sam” (Post 2,18), pa je stvorio Evu da Adam ne bude usamljen (r. 21-23). Brak treba donijeti sreću i dobrobit, ne samo muškarcu i ženi koji su odlučili postati doživotni partneri, već i cijeloj obitelji i društvu. Ellen White piše da je brak bio osnovan na “blagoslov čovječanstvu. I on jest blagoslov gdje god se bračni zavjet sklapa u razumu, u strahu Božjemu, uz dužno poštovanje prema odgovornostima što ih brak sa sobom donosi.” (*Put u bolji život*, str. 220)

Kad se muž i žena odnose jedno prema drugome s poštovanjem, učtivo i s ljubavlju, božanski ideal braka je gotovo dostignut. U takvom su odnosu zadovoljene potrebe i žene i muža, oboje se pokoravaju jedno drugome i nijedno ne vlada drugim. Poštujući biblijska načela braka (vidi I. B), ispunjavajući biblijske uloge u braku (vidi I. C), održavajući odnose koje Biblija propisuje (vidi I. D), kršćanski bračni parovi mogu svoj dom pretvoriti u “malo Nebo na Zemlji” (*Temelji sretnog doma*, str. 9). U takvom ozračju ne može biti zlostavljanja bračnog druga – verbalnog, psihičkog ili fizičkog.

U današnjem su društvu brakovi iz različitih kultura i rasa prihvatljiviji nego nekada. Međutim, takvi brakovi se neizostavno suočavaju s problemom različitog podrijetla; često se moraju suočiti s negativnim reakcijama obitelji i prijatelja. Zato im je zadatak često vrlo težak. Međutim, kad se u takav brak stupi nakon temeljite pripreme i čvrste odluke, njegov uspjeh pokazuje istinitost biblijske izreke: “Ljubav je jaka kao smrt. ... Mnoge vode ne mogu ugasiti ljubav niti je rijeke potopiti.” (Pj 8,6,7)

Na temelju biblijske zabrane: “Ne budite s nevjernicima pod jednim te istim jarmom” (2 Kor 6,14), kršćani se trebaju ženiti i udavati za one koji su iste vjere. Razlike u vjerskim gledištima obično kvare obiteljsko ozračje i izazivaju teškoće ne samo među bračnim drugovima, nego i drugim članovima obitelji. Djevojci koja je namjeravala sklopiti brak s nevjernikom, Ellen White je pisala: “Sestro moja, ako ne želiš imati dom s koga se sjenke nikada ne podižu, ne sjedinjuj se s onim koji je Božji neprijatelj.” (*Iz riznice svjedočanstava*, sv. 2, str. 93)

B. Zastranjenja u braku

Budući da je brak zavjetni odnos koji uživa Božji blagoslov, on sveto čuva intimne odnose muža i žene. Zbog toga su spolni odnosi izvan braka nespojivi s Božjim planom za brak.

Iako društvo danas prešutno dopušta i čak prihvaća predbračne spolne odnose i život s nevjenčanim partnerom, Biblija spolne odnose stavlja isključivo u okvire braka. Suprotno uobičajenom mišljenju, brakovi na probu ne dovode do stabilnijih brakova. U jednom istraživanju brakova koje je provedeno između 1965. i 1985. godine, osobe koje su nevine ušle u brak imale su stopu rastave od 23%, dok su one koje su bile spolno aktivne prije braka imale stopu rastave od 35% (Kahn i London, str. 847).

Preljub se obično definira kao spolni odnos bračnog druga s osobom koja nije njegov vjenčani partner. Takvu vrstu odnosa posebno zabranjuje sedma zapovijed: "Ne čini preljuba!" (Izl 20,14) Međutim, u pojam "preljuba" uključeno je daleko više od samog spolnog odnosa. Prema Kristovoj propovijedi na Gori blagoslova, preljub je već učinjen kad netko "s požudom pogleda ženu" (Mt 5,28). Prema tome, do kršenja bračnog zavjeta dolazi mnogo prije nego što dođe do stvarnog izvanbračnog spolnog odnosa, naime, već kad njegujemo požudne misli ili kad si dopuštamo nepristojnu slobodu prema osobi suprotnog spola.

U mnogim društvima poligamija – jedan muž s više žena – prihvaćena je kao normalan i zakonit oblik braka. Za kršćane u većini zapadnih zemalja poligamija je grešna i protuzakonita. Desetljećima kršćanske crkve raspravljaju o tome što činiti s poligamnim obiteljima koje su prihvatile kršćanstvo. Treba li takve obitelji raspustiti? Treba li članstvo u Crkvi dopustiti i poligamistima? Ovo je pitanje samo djelomično riješeno. Neki tumači su primijetili da je poligamija bila prihvaćena i u Starome zavjetu i zato smatraju da je treba i danas ozakoniti. Međutim, jasno je da poligamija nije bila u skladu s Božjim namjerama i da su poligamisti i tada morali trpjeti posljedice svoje odluke. Kršćanska načela i poligamija međusobno se isključuju.

Homoseksualni odnosi, iako su u nekim zemljama zakonom dopušteni, ne znače brak u biblijskom smislu. U početku "muško i žensko stvori ih" (Post 1,27). Biblijski uzor braka opisan je u Postanku 2,24: jedan muškarac i jedna žena postaju jedno tijelo. Homoseksualna praksa je osuđena i u Starome i u Novome zavjetu (Lev 18,22; Rim 1,26.27; 1 Kor 6,9). Može se dogoditi da se, zbog prokletstva grijeha, neki muškarci i žene rode s homoseksualnim sklonostima, kao što su neki rođeni s genetskom predispozicijom prema alkoholizmu. Međutim, kao što Božja sila daje pobjedu alkoholičaru, tako sila Njegove ljubavi omogućuje osobi koja ima homoseksualne sklonosti da živi u moralnoj čistoći. Vjerska zajednica mora prema objema skupinama postupati s ljubavlju i sućuti. (Vidi BP v. 11. 2003 - Način življenja, II. C. 3. c.)

C. Rastava i ponovni brak

Prema Isusovim riječima Mojsije je Izraelcima dopustio rastavu braka samo zbog tvrdoće njihovog srca; namjerno raskidanje braka nije bilo u skladu s Božjim planom. Međutim, rastava je moguća i zakonita u slučaju *porneia* (Mt 5,32; 19,8.9)

Rasprave o pravom značenju pojma *porneia* napunile su mnoge knjige. Njegovo je osnovno značenje "seksualni nemoral" ili nezakoniti spolni odnosi kao što su preljub, homoseksualnost ili sodomija. Neki prijevodi pravilno prevode ovaj pojam kao "blud", pokazujući na taj način dvo-smislenost same riječi. Tumačenje je još složenije kad uzmemo u obzir razlog za rastavu braka koji

se navodi u Ponovljenom zakonu 24,1: "što ružno". U Kristovo vrijeme, dvije su židovske filozofske škole tumačile ovaj izraz na potpuno suprotne načine. Šammaj je tvrdio da se on odnosi samo na bračnu nevjeru. Hillel je opet smatrao da pojam obuhvaća sve čime je žena mogla izazvati muževo nezadovoljstvo (Mišna *Giṭṭin* 9,10).

Jedini biblijski razlog za rastavu je preljub – prema tradiciji spolni odnos bračnog druga s nekim tko nije njegov vjenčani partner. U nešto novije vrijeme, imajući u vidu višeznačnost pojma *porneia* i Kristovo proglašavanje požudnih misli "preljubom", i drugi oblici ponašanja smatraju se biblijskim razlozima za rastavu: homoseksualna praksa, seksualne nastranosti i "uporno podavanje intimnim odnosima" kod kojih nije došlo do koitusa (RH, 17. veljače 1977.).

Međutim, ostaje jasno da Bog mrzi rastavu (Mt 2,16); da je Njegov iskonski plan nije predviđao (Mt 19,8) i da se rastava zbog *porneie* tolerira, premda nije obvezna. Pavao ponavlja Isusovu zabranu rastave: "Da se žena od muža ne rastavlja." (1 Kor 7,10) "Što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja!" (Mt 19,6)

Ponovni brak nakon biblijski dopuštene rastave prihvatljiv je. Svaki drugi oblik ponovnog braka znači "serijsku poligamiju" i grijeh je pred Bogom.

D. Zlostavljanje u obitelji

U naše suvremeno doba život je prepun stresa. Ekonomski pritisci, urbanizacija, raspad obitelji, gubitak korijena, zdravstveni problemi – sve to pridonosi nastanku napetosti koja vodi do zlostavljanje djece, žena i starijih osoba.

Zlostavljanje djece može biti fizičko, psihičko i spolno. Broj zlostavljane djece i novorođenčadi koja su primljena na bolničku njegu u Sjedinjenim Američkim Državama, dramatično je porastao tijekom posljednjeg desetljeća. U nekim su slučajevima bespomoćna djeca bila nemilosrdno kažnjavana zbog najmanjeg hira roditelja ili skrbnika. Mnoga djeca odrastaju u domovima u kojima su lišena pravilne prehrane, higijene i njege. Neka, koja naizgled imaju zadovoljene sve životne potrebe, izložena su takvim postupcima da ostaju duševno oštećena za cijeli život. Od 1986. godine spolno zlostavljanje djece – koje se kreće od seksualnog milovanja do spolnog odnosa – od strane roditelja ili drugih članova obitelji dostiglo je najvišu dosadašnju stopu od 32,8 na tisuću sveukupne dječje populacije (Ards i Harrell, str. 337). Godine 1993. između 19 do 38 posto odraslih žena priznalo je da su kao djeca bile žrtva spolnog zlostavljanja (Dubowitz, str. 733). Rodoskrvnuće, osuđeno u Bibliji (Lev 18,6-14; Pnz 27,20-23) i tabu u većini društava, postalo je epidemija koja hara u sve bezbožnijem i raskalašenijem društvu.

Žene mogu biti izložene zlostavljanju i u domu i u društvu. Pretpostavlja se da je jedna od tri djevojke izložena seksualnom zlostavljanju od strane odraslih osoba i da je 40 do 50 posto žena doživjelo neki oblik seksualnog uznemiravanja (Williams, 18). Zbog ekonomskih i tradicionalnih pritisaka, neka društva žele pretežno mušku djecu pa ako se rodi žensko dijete, obavlja se pobačaj ili se ostavi da umre. U nekim područjima djevojčice odrastaju s manje mogućnosti za obrazovanje od svojih muških vršnjaka. U većini zemalja zarađuju manje od muškaraca na istom radnom mjestu, a u skoro svim zemljama određeni postotak nesretnih žena biva izložen verbalnom nasilju, batinama, paljenju, poniženju i čak smrti.

Starije osobe, umjesto da budu poštovane od društva i svoje djece, često su izložene zlostavljanju. Dramatični porast dugovječnosti u oštroj je suprotnosti sa sve manjom željom obitelji da se s

ljubavlju brine o svojim starijima. Ili napušteni u staračkim domovima ili ograničeni na domove svoje djece, ostarjeli roditelji često pate od zanemarivanja pa čak i fizičkih prijetnji, jer njihova djeca nemaju ni vremena, ni snage ni želje da se brinu o njima. Ovo stanje je gore u ekonomski razvijenijim zemljama nego u zaostalim zemljama Trećeg svijeta, u kojima šira obitelj obično poštuje starije i brine se o njima.

E. Oblici obitelji i njezino planiranje

Obitelji se pojavljuju u različitim veličinama i oblicima i zajednička im je uloga osiguravanje topline i sigurnosti onima koji žive u domu. Danas, kad je obitelj u opasnosti da izgubi svoj identitet i vitalnost, jedino biblijski pogled na dom naglašava njezine trajne vrijednosti.

U razvijenim zemljama uža obitelj (roditelji i djeca) u velikoj je mjeri zamijenila širu obitelj u koju su bili uključeni i drugi rođaci, kao što su roditelji bračnih drugova, tete i stričevi, koji su živjeli pod istim krovom ili u blizini. Premda su oba oblika obitelji legitimna, uža obitelj, izolirana od šire obitelji, gubi mnoge prednosti obiteljske solidarnosti koja se jasno zapaža u životu šire obitelji. Premda današnja pokretljivost i zahtjevi suvremenog načina života pridonose da život u široj obitelji postaje vrlo težak ili nemoguć, užu obitelj treba ohrabriti da održava veze sa širom obitelji, posebno s roditeljima bračnih drugova. Starija generacija može mnogo ponuditi u pogledu socijalizacije djece, a u starijim godinama u velikoj je mjeri ovisna o pomoći mlađeg naraštaja.

Obitelj s jednim roditeljem, nastala velikim dijelom zbog povećane stope rastava i sve većeg broja izvanbračnih porođaja, čini veliki postotak suvremenih obitelji. Na čelu velike većine takvih obitelj nalazi se žena i mnoge od njih su siromašne. Odrastanje u takvoj obitelji često ima negativne strane. Nedostatak jednog roditelja – obično oca – lišava djecu odgovarajućeg uzora, posebno ako je dijete istog spola kao odsutni roditelj. Djeca u obitelji s jednim roditeljem svakako će provoditi velik dio svojeg vremena bez nadzora roditelja koji mora raditi za hranu i krov nad glavom. Takva djeca mogu postati cinična i ogorčena jer osjećaju da im je nešto uskraćeno, da im je onemogućeno stjecanje iskustva normalnog doma; zato često postaju kandidati za prekid školovanja i delikvenciju. Takvim obiteljima društvo i Crkva trebaju pružiti pomoć i ohrabrenje. Budimo još određeniji, pojedinci koji imaju potpune obitelji trebaju odvojiti nešto od svojeg vremena da bi takvim krnjim obiteljima pomogli u nošenju njihovog tereta.

Budući da tako mnogo brakova – u Sjedinjenim Američkim Državama svaki drugi – završava rastavom i budući da većina rastavljenih sklapa novi brak, broj poočimskih i maćehinskih obitelji druga je stvarnost našeg vremena. Ovakve se obitelji mogu stopiti samo uz velike teškoće. Mora se, naime, svladati bol izazvana raspadom prvotne obitelji. U isto se vrijeme nastavljaju odnosi s prvom obitelji ili se bar osjećaju njezini utjecaji. Mora doći do prilagodbe novim i drugačijim članovima obitelji. Broj međusobnih obiteljskih veza jako raste. Tako, na primjer, u obitelji od dva roditelja i dvoje djece imamo dva djeda i dvije bake te uobičajeni broj članova širih obitelji, prosječno 28 parova s 247 mogućih veza. Ako je jednome od roditelja to drugi ili treći brak, moguće je imati 131.054 veza, a ako je oboje već bilo u bračnoj vezi s nekim drugim ili trećim, moguće veze skaču na zapanjujućih 8.388.584 (Clark, str. 10). Ove teškoće naglašavaju mudrost poslušnosti biblijskim savjetima koji se tiču rastave. One su ujedno priznanje poočimskim i maćehinskim obiteljima koje su uspjele u srastanju u novu obiteljsku cjelinu.

Bez obzira na oblik obitelji, na snazi ostaju biblijski savjeti o ulogama i odnosima u obitelji (vidi I. D. E). Roditelji i djeca zajednički mogu uz Božju pomoć sagraditi tvrđavu ljubavi koja može zaštititi svoje stanovnike i oko sebe širiti toplinu i svjetlo (vidi Način življenja, I. C. 5. a).

1. Reprodukcijska i širenje

Kao što je već naglašeno, djeca "su Jahvin dar" (Ps 127,3). Prisutnost djece upotpunjuje obitelji krug i donosi radost roditeljima. Uzimajući u obzir trenutačne okolnosti, mnogi bračni parovi smatraju da moraju ograničiti broj djece koju misle donijeti na svijet. Istodobno drugi bračni parovi poduzimaju aktivne korake za stjecanje djece, posebno u slučaju kad ih nisu u stanju dobiti prirodnim putem.

a. Kontrola rađanja. Iako praksa kontrole rađanja nije nova, današnja tehnologija omogućuje roditeljima da odrede vrijeme rađanja djece ili ograniče njihov broj. Hoće li ili neće primijeniti kontrolu rađanja prepušteno je odluci svake obitelji. Samo bračni parovi znaju granice svojih materijalnih i fizičkih mogućnosti jer oni moraju nositi odgovornost za obrazovanje i podizanje svoje djece. Obitelji koje se umnožavaju preko ekonomskih mogućnosti roditelja, same sebe stavljaju u težak položaj koji može imati žalosne posljedice po razvoj njihove djece. Majke koje imaju previše djece trpe fizički i psihički, a ni njihova djeca nisu pošteđena patnji. I zato, iako poštuje biblijski nalog da čuva život, većina kršćana prihvaća misao da pasivnost u sprečavanju začetka novog života može imati žalosne posljedice za dobrobit svih sudionika i onemogućiti Božji plan za naše zdravlje i napredak.

Tijekom svoje službe Ellen G. White je pisala da roditelji prije nego što donesu djecu na svijet trebaju razmisliti kakva ih budućnost čeka (2T, str. 380; RH, 24. lipnja 1890.). Roditelji, pisala je, "nemaju pravo na svijet donositi djecu koja će pasti na teret drugima" (2T, str. 380). Jednom bračnom paru pisala je da ako nisu u stanju odgajati svoju djecu "od malih nogu ... grijeh je povećavati obitelj" (5T, str. 323,324). Osim toga, da bi unaprijedili svoje misionarske mogućnosti, neki bračni parovi trebaju ostati bez djece (RH, 8. prosinca 1885.).

b. Suvremena tehnologija i posvajanje. Bračni parovi koji ne mogu imati djece možda će se poslužiti dostignućima suvremene tehnologije ili će poželjeti posvojiti tuđe dijete. Mnoge od ovih procedura suočavaju buduće roditelje s ozbiljnim etičkim problemima i zahtijevaju od njih da prilikom odlučivanja traže Božju pomoć. To podrazumijeva trijezno razmišljanje o načelima života i o ulozi kršćanskog upravitelja.

Umjetna oplodnja očevom spermom ili oplodnja *in vitro* uz uporabu očeve sperme i majčina jajašca, donijet će na svijet dijete koje pripada obama roditeljima. U tome nema nikakvog moralnog problema. Međutim, roditelji će, možda, razmisliti o svojoj upraviteljskoj odgovornosti vezanoj uz ove obično vrlo skupe tretmane. Osim toga, možda bi trebali razmisliti nije li liječenje neplodnosti u suprotnosti s Božjom voljom za njih kao pojedince.

Umjetna oplodnja spermom nepoznatog davatelja postavlja niz teških pitanja. Unatoč brizi nadležnih ustanova da izaberu najbolje davatelje, nepoznati otac može na dijete prenijeti neželjene osobine. Dijete koje poslije ustanovi da mu je otac neki nepoznati davatelj može provesti cijeli život pitajući se tko je njegov roditelj. S druge strane, ako otac bude poznat, samo dijete ili otac možda će pokušati prekinuti veze koje dijete vežu uz obitelj koja ga je podigla. Problemi koji se javljaju u vezi s uporabom jajašca donatorice i očeve sperme uglavnom su slični.

Posvajanje je staro sredstvo za proširenje obitelji i ispunjenje želje za nasljednikom. Abraham je razmišljao o tome da posvoji Eliezera i proglasi ga baštinikom (Post 15,2,3). Faraonova kći posvojila je Mojsija (Izl 2,10). Mordokaj je podigao Esteru kao svoje dijete (Est 2,7), a Josip je prihvatio odgovornost za podizanje malog Isusa (Lk 2,41-52).

Većina slučajeva posvajanja događa se iz dva razloga. Neplodni parovi s velikom željom za djetetom mogu odlučiti posvojiti malo dijete. Parovi ili obitelji koji vide dijete u nevolji mogu odlučiti otvoriti vrata svojeg doma malom stvoru. Bez obzira na razlog posvajanja, novi se roditelji prihvaćaju doživotne odgovornosti za posvojeno dijete.

Da i posvajanje može izazvati probleme, ne može se poreći. Djeca mogu nositi genetske predispozicije ili posljedice ranijeg zlostavljanja koje novi roditelji teško mogu shvatiti ili prihvatiti. Međurasna ili međukulturalna posvajanja zahtijevaju mnogo mudrosti i izuzetno mnogo ljubavi.

Kada do posvajanja dođe iz altruističkih razloga, to je prekrasna kršćanska gesta. Njome djetetu osiguravamo dom prepun ljubavi u kojem će biti zadovoljene njegove urođene fizičke i psihosocijalne potrebe. Ona istodobno omogućuje bračnom paru da uživa blagoslove roditeljstva.

Jedan od blagoslova kršćanskih posvojiteljskih obitelji jest u tome što odsjaju ljubav i skrb koje Bog pokazuje prema svojoj djeci. U tom smislu Pavao kaže da je Bog posvojio kršćane i na taj ih način učinio svojom djecom (Rim 8,15.16; 9,4).

2. Oporuke i zaklade

Kršćani se trebaju oslanjati na Boga, ali se trebaju pobrinuti i za budućnost, pripremajući se u danima obilja za dane krize i oskudice (Izr 6,6-11). Ustanovljenje oporuka i zaklada za djecu koja ostanu siročad i pravilna raspodjela ostavštine sigurno je mudar način postupanja. Prilikom raspodjele imovine trebalo bi svakako voditi računa o Crkvi.

Od pravnih dokumenata kojima se danas ljudi služe treba spomenuti predbračni ugovor i oporuku. Predbračnim se ugovorom uređuje raspodjela imovine u slučaju rastave. Ovaj ugovor je ponekad potreban da bi se zaštitili interesi djece iz prethodnog braka. Iako je potpuno u skladu sa zakonom, predbračni ugovor postavlja mnoštvo pitanja. Može li unaprijed planirana rastava pridonijeti zaboravljanju načela obiteljskog jedinstva i opraštanja koja su tako bitna za uspjeh braka? Da li vjenčanje s unaprijed otvorenim vratima za svaki slučaj, slabi "vječnost" bračnog zavjeta?

Drugi dokument, oporuka, određuje narav i opseg ponašanja u slučaju smrtonosne bolesti, uključujući i mjere koje zdravstveno osoblje treba poduzeti da se produži ili održi život i, u slučaju smrti, koji se organi mogu uporabiti za transplantaciju ili istraživanje. Prije nego što potpiše takvu vrstu oporuke, oporučitelj se treba dogovoriti s članovima obitelji koji odredbe oporuke mogu tumačiti drugačije, i o svojim željama porazgovarati s onima koji trebaju donijeti odluke na medicinskom području.

F. Obiteljske nedoumice

1. Pobačaj

Dok se kontrola rađanja obično shvaća kao sprečavanje pojave života, pobačaj znači gašenje života i zato postaje teološki problem.

Bog je izvor života i njegov davatelj (Dj 17,25.28). Ljudski život ima jedinstvenu vrijednost

zato što su ljudska bića stvorena na Božju sliku (Post 1,27). Bog poziva na zaštitu ljudskog života (Izl 20,13) i drži sva ljudska bića odgovornima za njegovo uništenje (Post 9,5.6). Bog je posebno osjetljiv na zaštitu bespomoćnih (Izr 24,11.12; Jak 1,27). S druge strane, Bog ljudskom biću daje slobodu odlučivanja (Pz 30,19.20; Gal 5,13) i poziva nas da osobno donosimo moralne odluke na osnovi biblijskih načela (Dj 17,11) uvijek nastojeći vršiti Božju volju (Rim 12,2).

Život nerođenog djeteta treba poštovati zbog svetosti ljudskog života. Pobačaj uvijek donosi moralne posljedice i nikad se ne bi smio uzimati olako. Međutim, odluke u vezi s pobačajem moramo donositi u okvirima ovoga grešnog svijeta, ali ne izvan kruga obitelji, već u njezinim okvirima, vođeni biblijskim načelima. Malo je kršćana koji će tvrditi da su svi pobačaji opravdani ili da nikad nije opcija koju bi trebalo razmotriti. No treba dobro razmisliti kad se radi o rodoskrvuću, silovanju i ozbiljnoj ugroženosti života majke.

Bez obzira na to što misle o ovom pitanju, kršćani se ne bi smjeli osuđivački ponašati prema onima koji su prošli kroz traumu pobačaja. Crkva bi umjesto toga trebala pokazati sućut i pružiti potporu onima koji se suočavaju s dilemom neželjene trudnoće.

2. Eutanazija

Dvije vrste ubijanja iz milosrđa dobivaju sve veću potporu u današnjem društvu. Pasivna eutanazija znači uskraćivanje hrane ili sustava za održavanje života osobama oboljelim od smrtonosne bolesti. Aktivna eutanazija je oduzimanje nečijeg života da bi se spriječile daljnje patnje.

Osoba nad kojom se vrši eutanazija, ali i njezina obitelj, mora se suočiti s nekoliko pitanja. Kad je osoba mrtva? Kad mozak prestane funkcionirati? Kad srce prestane kucati? Je li moralno ispravno održavati mehanički nekoga u životu kad su tjelesni sustavi prestali raditi? Je li ubojstvo pomoći osobi da umre? Treba li obitelj poštovati volju osobe koja zahtijeva da joj se život ne održava mehaničkim putem?

Oni koji se kategorički odupiru eutanaziji, vjeruju da je to kršenje zapovijedi "Ne ubij!". S druge strane, oni koji je prihvaćaju kao moralno rješenje podsjećaju da u hebrejskom izvorniku zapovijed u Izlasku 20,13 glasi: "Ne izvrši ubojstva!" i zato smatraju da pasivna eutanazija ne znači oduzimanje života, već skraćivanje traume umiranja.

S obzirom na zakon ljubavi, na potrebu poštovanja života i načela pravednosti, ne možemo prihvatiti ovakvo zastranjivanje u obitelji. Iako priznajemo da živimo u grešnom svijetu u kojem su obilno zastupljeni grijeh, bolest i patnja, kao kršćani obvezni smo slijediti božanski ideal za obiteljski život.

3. Kloniranje

Budući da kloniranje ljudskog života još nije stvarnost, nisu se pokazale ni njegove posljedice, ali postoje neki elementi, pozitivni i negativni, koji se mogu predvidjeti.

Među negativne posljedice kloniranja možemo ubrojiti: mijenjanje tako vitalnih ljudskih emocija kao što su naklonost, poštovanje i ljubav zbog osjećaja neograničenog nadomještanja; umanjivanje vrijednosti života zbog mogućnosti primjene "industrijske metodologije" u "proizvodnji" ljudskih bića; daljnje nestajanje bračne intimnosti zbog izdvajanja spolnosti iz procesa ljudskog razmnožavanja; slabljenje obiteljskog sustava zbog nastajanja ljudske klase bez oca i majke; i na kraju prihvaćanje sebičnog egoizma i elitizma kao posljedice selekcije koja odlučuje tko je dostojan biti kloniran, a tko nije.

Među pozitivne posljedice ubrajamo poboljšanje života do kojeg bi došlo zahvaljujući uporabi dijelova tijela kao što su koštana srž ili bubrezi, čime bi se u društvu produžila genijalnost jedne Elizabete Barrett Brauning, jednog Alberta Einsteina ili Georgea Washingtona Carvera.

Ako bismo mogućim negativnim posljedicama kloniranja dodali činjenicu da repliciranje genija ne jamči njegov razvoj ili uporabu u istoj mjeri ili s istom svrhom kao što je slučaj s originalom, postaje jasno zašto kršćani samo s velikom mjerom opreza pristupaju ovom uzbudljivom i radikalnom napretku u otkrivanju tajni života koji je Bog dopustio.

4. Neprirодно začéće

Dvije najpoznatije metode neprirодноg začéća jesu oplodnja “*in vitro*” i umjetna oplodnja. Oplodnja “*in vitro*” je začéće izvan majčine maternice. U tom se procesu jajašca kirurškim putem uklanjaju iz žene i oploduju spermom muškarca u laboratorijskim uvjetima. Nakon kratkog razdoblja inkubacije, nekoliko razvijenih embrija (tri ili četiri) stavlja se u maternicu s nadom da će bar jedan preživjeti.

Druga, mnogo poznatija metoda, umjetna oplodnja, postupak je kojim se sjeme muža ili drugog donatora unosi u maternicu injekcijskom špricom. Na ovaj se način svake godine u svijetu rađa stotine tisuća novorođenčadi.

Pitanja koja se između ostalih postavljaju u vezi s oplodnjom “*in vitro*” jesu:

a. Kada zapravo počinje život? Drugim riječima, jesu li embriji u razvoju ljudska bića? Ako je tako, je li moralno začéti nekoliko života, čak umjetno, ako unaprijed znamo da će većina od njih umrijeti?

b. Dok se djeca, začéta “*in vitro*” sjemenom muža i jajašcem žene, mogu razvijati potpuno normalno, što se događa kada donator sjemena nije muž, već netko drugi?

c. Treba li donator doznati ime majke i djeteta?

d. Kakva prava i/ili dužnosti ima u tom slučaju prirodni otac?

e. Kakve negativne psihološke posljedice može pretrpjeti iznajmljeni otac ili dijete začéto na ovaj način?

Umjetna oplodnja, u kojoj sudjeluju muž i žena, postavlja manje pravnih etičkih pitanja. Međutim, kad se kao donator ne pojavljuje ne muž, već netko drugi, sva navedena pitanja o pravima i dužnostima donatora postaju još važnija kao i pitanja o psihičkoj dobrobiti djeteta ako je upoznao s načinom na koji je začéto. Tu je uključeno i pitanje treba li dijete obavijestiti ili ne.

Paralelnu dilemu postavlja i pitanje takozvanih profesionalnih surogatskih majki ili, kako neki kažu, “iznajmljivanja maternice”.

Među najveće probleme koji se odnose na ovu metodu donošenja djece na svijet spadaju:

a. Utjecaj koji na društvo ima komercijalizacija procesa rađanja.

b. Utjecaj koji na biološku majku ima prisilno razdvajanje od djeteta.

3. Zbrka i napetost koje često nastaju zbog rasprava o roditeljstvu i pravo na posjećivanje. Primjer kad su se Abraham i Sara poslužili Hagarinom maternicom da dobiju dijete već stoljećima služi kao ilustracija problema koji nastaju uporabom ove metode (Post 16,1-16).

Sasvim je moguće da ozbiljni kršćani različito ocjenjuju gornje mogućnosti. Međutim, oni koji nastoje ispuniti Božju volju i tako djeluju na dobro svoje obitelji i cijelog društva, neće ih olako shvatiti.

III. Brak i obitelj iz povijesne perspektive

A. *Judaizam*

Biblijski zapisi sadrže podatke o braku i obitelji tijekom ranog razdoblja judaizma. Među najstarije izvanbiblijske židovske zapise o braku spada ugovor nađen među papirusima iz Elefantine i priča o vjenčanju Sare i Tobije u Knjizi o Tobiji, sedmom i osmom poglavlju, koja opisuje svetkovinu, ali i sam bračni ugovor.

U rabinskom judaizmu brak je smatran velikim blagoslovom: "Onaj tko nema žene, nije pravi čovjek!" (Babilonski Talmud, *Yebamoth* 63a); on "živi bez radosti, bez blagoslova i bez dobrote" (Isto, 62b). Mnogoženstvo je bilo moguće, ali praktički nepoznato u talmudsko doba. Imati potomstvo bila je dužnost (Mišna, *Yebamoth* 6,6). Nakon deset godina neplodnosti trebalo se rastaviti od žene.

Očeva je dužnost bila da svojeg sina pouči Tori i načinima uzdržavanja obitelji (Babilonski Talmud, *Ḳiddushin* 29b). Roditeljima je bilo strogo zabranjeno favorizirati bilo koje dijete (Babilonski Talmud, *Shabbath*, 10b). "Čovjek treba trošiti ispod svojih mogućnosti za hranu, prema svojim mogućnostima za odjeću, a iznad svojih mogućnosti u iskazivanju počasti ženi i djeci." (Babilonski Talmud, *Hullin* 84b)

Dom je bio središte vjerskog života. Među blagdanima isticali su se subota i Pasha. Osim toga, obitelji su poštovala Blagdan sjenica i svakodnevne rituale za blagdanskim stolom, što je jačalo veze koje su ih spajale.

Sve do današnjega dana brak je obvezan među pobožnim Židovima. Židovska obitelj i dalje je mjesto na kojem se najuspješnije daju vjerske pouke.

B. *Rano kršćanstvo*

Brak i obitelj prvih kršćana bili su pod snažnim utjecajem židovske tradicije, ali i pod još snažnijim utjecajem novozavjetnih pravila koja su detaljno propisivala dužnosti članova obitelji (Ef 5,21–6,4; Kol 3,18–21; 1 Pt 3,1–8).

Među kršćanima je sklapanje braka obično bilo praćeno vjerskim obredima. Ignacije potvrđuje da kršćanski brak treba biti sklopljen sa znanjem biskupa, napominjući da je nužan savjet i odobrenje vjerništva (Pismo Polikarpu 5 – ANF 1:100). Klement Aleksandrijski govori o "braku koji je zasnovan u skladu s Riječju" kao posvećenom zajedništvu (*Stromata* 4,20 – ANF 2:432). Od četvrtog stoljeća vjenčanje su obavljali svećenik ili biskup.

Od trećeg stoljeća neki su kršćani počeli smatrati da celibat ima prednost pred brakom, posebno za crkvene ljude od kojih se krajem četvrtog stoljeća na Zapadu počelo zahtijevati da žive u celibatu. Već su gnostici naučavali da je bračna zajednica grešna. Jeronim (340.–420.) je toliko uzdizao nevinost da se stjecao dojam da brak nije ideal. Augustinovi (354.–430.) pogledi bili su nešto umjereniji od Jeronimovih jer je uzdizao tri dobre strane braka: vjernost, potomstvo i sakrament (*Dobrobit braka*, 32 – NPNF-1, 3:401). Tjelesna požuda se tako rađanjem djece pretvorila u nešto dobro (Isto, NPNF-1, 3:401). Međutim, on ipak i dalje tvrdi da su spolni odnosi s bilo kojoj drugom svrhom osim dobivanja potomstva grešni. I on podupire nadmoćnu vrijednost celibata. Ali unatoč tome, ipak gleda na brak kao sudjelovanje u znaku sjedinjenja Krista i Njegove Crkve.

Crkva je zabranjivala rastavu, osim zbog preljuba. Oko trećeg stoljeća na ponovni brak, čak i

nevine strane, gledalo se s negodovanjem. Na Istoku je vladala veća tolerancija; na primjer Bazilije (330.–379.) nije odobravao drugi brak, ali ga nije ni osuđivao. U to su vrijeme prema rimskom zakonu muž ili žena mogli dobiti rastavu zbog jednog od mnogobrojnih razloga i slobodno sklopiti novi brak.

Miješani brakovi kršćana s nekršćanima nisu smatrani zakonitima. Sabor u Elviri (306.) zabranio je brak kršćana sa Židovima, krivovjercima i poganima. Ambrozije (oko 339.–397.) osuđuje brak vjernika s nevjernikom i smatra ga svetogrđem (*Poslanica* 19,7). Teodozijeve kodeks (438.) proglašava miješani brak zločinom za koji je propisana smrtna kazna.

C. Srednji vijek

Tijekom Srednjeg vijeka Crkva je bila vrhovni autoritet i zakonodavac na području braka i obitelji. Karlo Veliki (742.–814.) je zabranio brakove bez blagoslova Crkve (Capitulary 7, 363). Godine 895. Leon VI. Filozof, carigradski vladar, proglasio je nevažećim brak slobodnih osoba bez bračnog blagoslova. Na Zapadu je oko desetog stoljeća uvedena svadbeno misa. Postrožena su crkvena pravila o tome tko se može vjenčati s kime, osim za utjecajne ljude koji su mogli dobiti papinski oprost za svoja djela. Konačno je Sabor u Tridentu (1545.–1563.) donio odluku da se nijedan brak neće smatrati zakonitim ako nije sklopljen pred svećenikom i u prisutnosti dvaju svjedoka.

Teolozi i klerici naširoko su raspravljali o svrsi braka i uvjetima pod kojima se on može smatrati zakonitim. Oko 1140. Gracijan je objavio *Konkordanciju neusklađenih kanona* u kojoj je pokušao uskladiti osnovne tekstove o braku. On je zaključio da suglasnost brak čini pravno valjanim, a da ga spolni odnos jednostavno upotpunjuje. Što se tiče svrhe braka, Petar Lombardi, pariški biskup u dvanaestom stoljeću, potvrđuje da je osnovna svrha braka rađanje, dok je na drugom mjestu utočište od bluda. Ista misao je jasno izražena u Kanonu 1013: "Prvenstveni cilj braka je rađanje i odgoj djece; njegov drugi cilj je uzajamna pomoć i čuvanje od tjelesnih želja."

Toma Akvinski (1225.–1274.) je smatrao da je brak prirodan i osnovan od Boga. Budući da su spolni odnosi nužni da bi se Božja stvorenja održala u životu, oni su dobri. Osim toga, prijateljstvo u braku je također dobro. Međutim, u šesnaestom stoljeću Sabor u Tridentu osudio je sve koji su naučavali da je bračni status ravnopravan celibatu ili uzvišeniji od njega.

Prevladavale su i razlike u mišljenjima o rastavi i ponovnom braku. Prije je na Zapadu crkvenim zakonom bila zabranjena rastava i u skladu s time ponovni brak. Na Istoku je i jedno i drugo bilo dopušteno, ne samo zbog preljuba, već i zbog drugih ozbiljnih razloga, ali samo jednom tijekom života. Čak i danas se većina katoličkih zemalja drži crkvenih pravila Tridentuskog sabora koja uskraćuju pravo na rastavu, ali dopuštaju poništavanje braka iz određenih razloga.

D. Reformacija

Protestantska reformacija je odbacila, ali nije potpuno izbrisala mehaničko shvaćanje braka koje je bilo tako duboko urezano u srednjovjekovni način razmišljanja. Reformatori su odbacili sakramentalnu teoriju braka i tako ga oslobodili robovanja celibatu i asketizmu. Brak je postao prihvatljiv, ali više kao pripomoć u suzbijanju požude, nego kao savez među partnerima. U svojem komentaru Deset zapovijedi, Luther u *Velikom katekizmu* piše:

“Kad bismo prirodi dopustili da krene svojim smjerom, onako kako ju je Bog usadio u nas, mi ne bismo imali načina ostati moralno čisti izvan braka, jer tijelo i krv ostaju tijelo i krv, a naši bi prirodni instinkti i nagoni nesmetano išli svojim putem, kao što svatko vidi i osjeća. Kako bi nam olakšao da izbjegnemo spolni nemoral, Bog je uspostavio brak da svaka osoba može dobiti svoj dio i biti njime zadovoljna – premda nam, naravno, Bog i dalje treba dodati svoju milost da bi nam i srca ostala čista.” (*Veliki katekizam*, o šestoj zapovijedi)

S druge strane, Luther je osjećao da je dobra žena dar od Boga. Vjerski odgoj djece bio je vrijedan etički zadatak. U istoj mjeri u kojoj poziva na sućut, požrtvornost i strpljenje, brak nudi i priliku za postizanje više duhovne razine.

Reformatori su ukazali na činjenicu da Bog nikad ne bi dopustio rastavu kad bi ona u svakom slučaju bila loša. Prema tome, rastava zbog preljuba ili napuštanja bila je dopuštena i oni koji bi se iz tog razloga rastavili, mogli su sklopiti novi brak. U isto vrijeme Luther je potvrdio da se oni “koji žele biti dobri kršćani ne bi trebali rastavljati... premda on ili ona mogu biti čudni, neobični i s pogreškama; ili, ako već dođe do rastave, da obje strane više ne sklapaju novi brak.” (*Komentar Propovijedi na gori blagoslova*, Matej 5,31.32) Ipak, našao je za potrebno reći: “Što se tiče rastave, i dalje ostaje sporno je li ona dopuštena. Što se mene tiče, toliko mi je odvratna da bih prije prihvatio bigamiju nego rastavu. No ne usuđujem se reći je li dopuštena.” (*Babilonsko ropstvo Crkve*) John Milton je ovu raspravu reformatora odveo korak dalje tvrdeći da je brak neraskidiv jedino u slučaju kad se među bračnim drugovima uspostavi potpuno i savršeno jedinstvo srdaca.

Calvin je bio mnogo određeniji kad je govorio o braku, jer ga je smatrao čistim i pozitivnim Božjim darom. Međutim, ni on nije uspio svladati nelagodu kad se radilo o pitanju ugođe u spolnoj intimnosti u braku, s kojim se Crkva mučila još od vremena ranih crkvenih otaca.

U Velikoj Britaniji pod Edwardom VI. učinjen je pokušaj da se promijene crkveni zakoni i dopusti sklapanje novog braka nakon rastave. Iako pokušaj nije uspio i zakonska mogućnost rastave bez prava na ponovni brak mogla je biti odobrena tek odlukom crkvenih sudova na temelju 1604. kanona, novi brak se mogao sklopiti posebnim ukazom Parlamenta. Konferencija u Lambethu 1888. godine zaključila je da nevinna strana u rastavi zbog preljuba može sklopiti novi brak, ali da on ne može dobiti blagoslov Crkve.

E. Adventistički pogled

Tijekom cijele svoje povijesti adventisti su pridavali veliku važnost braku i obitelji. Oni smatraju da su ove ustanove božanskog podrijetla i da su Božji darovi ljudskom rodu, zajedno sa sedmim danom odmora subotom.

1. Subota

Posebno značajnu ulogu u očuvanju stabilnosti adventističke obitelji ima svetkovanje sedmog dana subote. Ovaj dan, koji je Bog posvetio, omogućuje obitelji da se druži i slavi Boga. Priprema za taj dan pruža priliku za postizanje tjelesne i duhovne čistoće – doma, tijela i odjeće, dok se duh i um pripremaju za svetkovanje tog duhovno bogatog posebnog dana. Tijekom subotnjih sati obitelji su pozvane da prisustvuju bogoslužjima u crkvi, da se druže s vjernicima, da proučavaju i istražuju prirodu i služe drugima. Bog nagrađuje obitelji, ali i pojedince (Iz 58,13.14) koji poštuju četvrtu zapovijed (Izl 20,8-11).

2. Knjige i publikacije

Adventisti su vrlo rano pokazali koliko im je stalo do obitelji. Godine 1865. Ellen G. White je napisala šest članaka o zdravlju i objavila ih zajedno s člancima drugih autora u nizu traktata pod naslovom "Kako živjeti" (objavljenih nekoliko puta, posljednji put 1958. godine u drugom svesku *Selected Messages*). Drugi njezin članak bavi se brakom i obitelji u okviru rasprave o zdravlju i bolestima. Ellen White opisuje brak kao ustanovu "koju je Nebo odredilo da bude na blagoslov čovjeku" (2SM, str. 421). Ona poziva bračne drugove da nastoje usrećiti jedno drugo (str. 430) i osiguraju blagostanje svojoj djeci koju trebaju odgajati u skladu sa zdravstvenim i moralnim zakonima. Pobožni će roditelji "osjećati da su njihova djeca skupocjeni dragulji koje im je Bog povjerio na brigu". Kršćanske obitelji učinit će svijet boljim time "što će živjeti u njemu" da bi se "osposobili za uzvišeniji život, za bolji svijet" (2SM, str. 440).

Među člancima i svjedočanstvima Ellen White, mogu se naći mnogobrojni članci koji se bave domom i s obitelji. Veliki dijelovi njezine knjige *Put u bolji život* (1905.; kod nas 1998.) posvećeni su tom predmetu. Izdane su i dvije velike zbirke onoga što je napisala o braku i obitelji i objavljene pod naslovom *Temelji sretnog doma* (1952.; kod nas 1984.) i *Child Guidance* (1954.).

Tijekom desetljeća mnogi su se adventistički pisci bavili temama doma i obitelji. Arthur W. Spalding (1877.–1953.), poznat po svojoj povijesti Adventističke crkve, pisao je i o djeci i mladeži u Crkvi. Njegova knjiga *Makers of Home* (Graditelji doma, 1928.) smatra se klasičnom na tom području. Belle Wood Comstock (1880.–1961.), liječnica i profesorica endokrinologije, surađivala je sa Spaldingom u pisanju knjiga *The Days of Youth* (Dani mladosti, 1932.), *Growing Boys and Girls* (Djevojčice i dječaci u doba rasteanja, 1931.) i *Through Early Childhood* (Kroz rano djetinjstvo, 1930.). Osim toga, objavila je i mnogo članaka u zdravstvenim časopisima i druge knjige, kao što je *All About the Baby* (Sve o bebi, 1930.). Harold Shryock (1906.–2004.), liječnik i profesor medicine, napisao je nekoliko knjiga o braku i obitelji od kojih su najpoznatije *Happiness for Husbands and Wives* (Sreća za muževe i žene, 1949.), *On Becoming a Man* (Kako postati muškarac, 1951.) i *On Becoming a Woman* (Kako postati žena, 1951.). Ove su knjige prevedene na mnoge jezike i doživjele mnoga izdanja.

3. Crkvene strukture i izvave

Zainteresiranost za obitelj vidljiva je na svim razinama crkvene organizacije, od Generalne konferencije do mjesne crkve. Godine 1922. Spalding je osnovao Komisiju za dom pri Generalnoj konferenciji. Do 1941. godine pripremio je materijale o braku i obitelji i stavio ih na raspolaganje mjesnim crkvama. Nakon isteka Spaldingova mandata, sve do 1975. godine Komisija je bila spojena s Odjelom za odgoj i obrazovanje. U to je vrijeme bila organizirana Služba za dom i obitelj (poslije preimenovana u Službu za obiteljski život) radi pripreme materijala i održavanja seminara o braku, samcima i samicama, o roditeljstvu i drugim područjima obiteljskog života. Međunarodni seminar o obiteljskom životu, koji se od 1975. godine pod pokroviteljstvom Crkve održava jednom godišnje, daje crkvenim edukatorima diplome o obiteljskom životu. Cijeli ovaj pokret za unapređenje obiteljskog života odražava zainteresiranost adventista za različite aspekte bračnog partnerstva. Tijekom posljednjih dvadesetak godina došlo je do prijenosa materijala o obiteljskom životu na učilišta i do internacionalizacije aktivnosti i osoblja.

Crkva adventista sedmoga dana izglasovala je i objavila razne dokumente o domu i obitelji. Sljedeći dokumenti pokazuju smjer u kojemu se kreće adventistička misao.

Službeno crkveno stajalište o rastavi i ponovnom braku, izglasovano 1958. godine na zasjedanju Generalne konferencije, objavljeno je u *Adventističkom crkvenom priručniku* (str. 171-174). Rastava i ponovni brak smatraju se opravdanim jedino u slučaju "bluda" koji se definira kao "nevjernost bračnom zavjetu". Godišnje zasjedanje Generalne konferencije 1976. godine potvrdilo je ovo stajalište i odredilo smjernice za njegovo provođenje. Njima su obuhvaćena i pravila ponašanja prema vjernicima koji se rastavljaju iz drugih razloga, a ne zbog dokazanog preljuba, i dano je šire tumačenje pojma "blud" koji može obuhvatiti sljedeće:

a. Perverzije ili devijacije od normalnog spolnog života, koje nisu nestale nakon liječenja ili za koje nije tražena terapija...

b. Homoseksualna praksa smatra se zloporabom spolne moći i Biblija je ne odobrava. Budući da je kršenje božanske namjere u braku, ona time postaje razlog za rastavu.

c. Uporno upuštanje u intimne odnose s partnerom suprotnog spola koji nije bračni drug, ako i ne dođe do spolnog odnosa, oblik je nevjere i graniči sa stvarnim preljubom pa može dovesti do rastave." (AR, 17. veljače 1977.)

Na temelju biblijskog naloga da ne budemo "s nevjernicima pod jednim te istim jarmom" (2 Kor 6,14), pastori Crkve adventista sedmoga dana dobili su uputu da ne obavljaju vjenčanje kojim bi bračnom vezom sjedinili vjernika Crkve s nekim tko to nije. (*Priručnik za propovjednike*, str. 246)

Na zasjedanju Generalne konferencije 1980. godine prihvaćeno je 27 izjava o osnovnim vjerovanjima Crkve. Izjava broj 22 bavi se brakom i obitelji.

"Bog je uspostavio brak u Edenu, a Isus ga je potvrdio kao doživotnu zajednicu između muškarca i žene u odnosu punom ljubavi. Kršćanin bračnu obvezu daje istodobno Bogu kao i bračnom drugu i treba je sklopiti između partnera iste vjere. Obostrana ljubav, uvažavanje, poštovanje i odgovornosti tkivo su ove veze koja treba odsjajivati ljubavlju, svetošću, bliskošću i postojanošću odnosa između Krista i Njegove Crkve. Što se tiče rastave, Isus je naučavao da osoba koja se rastavi od bračnog druga, osim za preljub, te sklopi brak s drugim bračnim drugom, čini preljub. Premda neki odnosi u obitelji možda ne odgovaraju idealu, bračni drugovi koji se u Kristu potpuno predaju jedno drugome mogu postići zajednicu ljubavi pomoću vodstva Duha i odgoja u Crkvi. Bog blagoslivlja obitelj i želi da njezini članovi pomažu jedan drugome do potpune zrelosti. Roditelji trebaju odgajati svoju djecu da vole Boga i budu Mu poslušna. Svojim primjerom i riječima trebaju ih poučavati da je Krist odgojitelj koji voli, koji je uvijek nježan i brižan, koji želi da oni postanu udovi Njegovog tijela, Božja obitelj. Povećana bliskost u obitelji jedna je od oznaka posljednje vijesti Evanđelja (Post 2,18-25; Mt 19,3-9; Iv 2,1-11; 2 Kor 6,14; Ef 5,21-33; Mt 5,31.32; Mk 10,11.12; Lk 16,18; 1 Kor 7,10.11; Izl 20,12; Ef 6,1-4; Pnz 6,5-9; Izr 22,6; Mal 3,23.24)."

Nakon više sastanaka, posebni odbor prihvatio je Izjavu o pobačaju koju je potvrdilo Godišnje zasjedanje Generalne konferencije 1992. i objavilo u časopisu *Adventist Review* 31. prosinca iste godine. Citiramo dijelove teksta Izjave:

"1. Prenatalni ljudski život veličanstven je Božji dar. Božji ideal za ljudska bića potvrđuje svetost ljudskog života, stvorenog na Božju sliku, i zahtijeva poštovanje života prije rođenja. Međutim, odluke o životu moramo donositi imajući u vidu svijet pao u grijeh. Pobačaj nikad ne prolazi

bez značajnih moralnih posljedica. Stoga se prenatalni život ne smije olako uništavati. Pobačaj treba izvršiti samo iz najozbiljnijih razloga.

2. Pobačaj je jedna od tragičnih dvojbi čovjekova pada u grijeh. Crkva treba pokazati razumijevanje i pružiti potporu onima koji se osobno suočavaju s odlukom vezanom uz pobačaj. Stav osuđivanja nije primjeren onima koji su prihvatili Evanđelje...

3. Kao zajednica koja pruža potporu, Crkva mora na praktične, opipljive načine izraziti svoje opredjeljenje za vrijednost ljudskog života. Načini su sljedeći: (a) jačanje obiteljskih veza, (b) podučavanje oba spola o kršćanskim načelima ljudske seksualnosti, (c) naglašavanje odgovornosti muškarca i žene kod planiranja obitelji, (d) smatrati oboje odgovornima za posljedice ponašanja protivnog kršćanskim načelima, (e) stvaranje sigurnih uvjeta za nastavak rasprave o moralnim pitanjima vezanim uz pobačaj, (f) ponuda potpore i pomoći ženama koje odluče dovršiti kritičnu trudnoću, (g) poticati očeve i pomoći im da odgovorno sudjeluju u podizanju svoje djece...

4. Crkva nije savjest pojedinaca; međutim, ona treba pružiti moralne smjernice. Crkva ne odobrava pobačaj zbog kontrole rađanja, izbora spola ili zbog udobnosti. Međutim, žene se ponekad mogu suočiti s izuzetno teškim prilikama koje izazivaju ozbiljne moralne ili zdravstvene dvojbe kao što su ozbiljne prijetnje po život trudnice, ozbiljna ugroženost njezinog zdravlja, teške urođene mane nesumnjivo dijagnosticirane na fetusu te trudnoća uzrokovana silovanjem ili rodoskvrnućem. Konačnu odluku o prekidu trudnoće mora donijeti trudnica nakon odgovarajuće konzultacije. U donošenju odluke trebaju joj pomoći točne informacije, biblijska načela i vodstvo Svetoga Duha. Štoviše, ovakve se odluke najbolje donose u ozračju zdravih obiteljskih odnosa." (AR, 31. prosinca 1992.)

Na istom Godišnjem zasjedanju Generalne konferencije 1992. godine bila je prihvaćena i odluka s naslovom "Zbrinjavanje umirućih". Donosimo izvode iz tog teksta:

"Bog je ljudskim bićima dao slobodu izbora i očekuje da se tom slobodom odgovorno koriste. Adventisti vjeruju da se ova sloboda odnosi i na odluke o zdravstvenoj skrbi. Nakon što zatraži božansko vodstvo i razmotri interese svih koji će biti zahvaćeni odlukom (Rim 14,7) kao i medicinski savjet, osoba koja je sposobna sama odlučiti, treba zaključiti hoće li prihvatiti ili odbaciti medicinske intervencije za produženje života. Takve ljude ne treba prisiljavati da se podvrgnu medicinskom tretmanu koji smatraju neprihvatljivim..."

Kad umiruća osoba nije u stanju dati pristanak ili odlučiti koja bi joj medicinska intervencija više odgovarala, takve odluke treba donijeti osoba koju je samrtnik izabrao. Ako takva osoba nije izabrana, odluku treba donijeti netko blizak umirućoj osobi. Osim u izuzetnim prilikama, zdravstveni ili pravni stručnjaci trebaju odluke o medicinskim intervencijama za umiruću osobu prepustiti onima koji su joj najbliži. Želje i odluke najbolje je izraziti pismeno vodeći računa da budu u skladu s postojećim zakonskim propisima. ...

Premda kršćanska ljubav može dovesti do uskraćivanja ili povlačenja medicinskih intervencija koje samo povećavaju patnje ili produžuju umiranje, adventisti ne prakticiraju 'ubojstvo iz milosrđa' niti pomažu u samoubojstvu (Post 9,5,6; Izl 20,13; 23,7). Adventisti se protive aktivnoj eutanaziji, namjernom oduzimanju života osobi koja pati ili umire." (Isto)

U Nairobiju su 1988. godine na Godišnjem zasjedanju Generalne konferencije poduzeti koraci protiv seksualnog zastranjivanja zaposlenika i dragovoljaca koji rade za Crkvu. U svim svojim

postupcima oni trebaju "pružiti primjer pravog kršćanskog života" i "izbjegavati sve što bi moglo sličiti zlu". Crkvena organizacija neće trpjeti nikakav oblik seksualnog uznemiravanja. Izglasovani dokument sadržava rukovodeća načela i definicije i opisuje postupak koji se mora poštovati prilikom obrade eventualnih slučajeva. (Isto, 23. veljače 1989.)

IV. Literatura

- Ards, Sheila i Adele Harrell. "Reporting of Child Maltreatment: A Secondary Analysis od the National Incidence Surveys". *Child Abuse and Neglect* 17 (svibanj-lipanj 1993.), str. 337,344.
- Bacchiocchi, Samuele. *The Marriage Covenant*. Berrien Springs, Mich., Biblical Perspectives, 1991.
- Canfield, Ken. *The Seven Secrets of Effective Fathers*. Wheaton, Ill., Tyndale, 1992.
- Clark, Harriett. "Another Look on Stepfamilies." *The Harding Journal of Religion and Psychiatry* 8, (1989.) 10.
- Colson, Charles. "Barbarians in the Parlor." *Signs of the Times*, veljača 1989.
- Cose, Ellis. "The Year of the Father." *Newsweek*, 31. listopada 1994.
- Dubowitz, Howard i drugi. "A Follow-up of Behavior Problems Associated with Child Sexual Abuse". *Child Abuse and Neglect* 17 (studeni i prosinac 1993.), str. 743-754.
- Du Preez, Ronald. "Polygamy ih the Bible with Implications for the SDA Missiology". D. Min. Project Report, Andrews University, 1993.
- Garrett, Thomas M., Harold W. Baillie i Rosellen M. Garrett. *Health Care Ethics: Principle and Problems*. Englewood Cliffs, N.Y., Prentice Hall, 1989.
- Kahn, Joan R. i Kathryn A. London. "Premarital Sex and the Risk od Divorce". *Journal of Marriage and the Family* 53 (studeni 1991.), str. 845-855.
- Keener, Craig. *And Marries Another: Divorce and Remarriage in the Teaching od the New Testament*. Peabody, Mass., Hendrickson, 1993.
- Koop, Charles Everett i Timothy Johnson. *Let's Talk: An Honest Conversation on Critical Issues*. Grand Rapids, Zondervan, 1992.
- Kuzma, Kay. *To Understand Your Child*. Redlands, Calif., Parents Scene, 1985.
- Kuzma, Kay. *Working Mothers and Guilt*. Boise, Idaho, Pacific Press, 1987.
- Larson, David R., urednik. *Abortion: Ethical Issues and Options*. Loma Linda, Calif., Loma Linda University Center for Christian Bioethics, 1992.
- Londis, James. *Abortion: Mercy or Murder*. Nashville, Southern Pub. Assn., 1980.
- Louv, Richard. "The Crisis of the Absent Father". *Parent's Magazine*, srpanj 1993.
- Luther, Martin. *Luther's Large Catechism*, preveo Friedemann Hebart. Adelaide, Lutheran Publ. House, 1983.
- McMillan, Len D. *Parentwise*. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1993.
- Shannon, Thomas i James Walter, urednici. *Quality of Life: The New Medical Dilemma*. New York, Paulist, 1990.
- Small, Dwight Hervey. *Remarriage and God's Renewing Grace*. Grand Rapids, Baker, 1986.
- Springett, Ronald M. *Homosexuality in History and the Scriptures*. Washington, D. C., Biblical Research Institute, 1988.

- Stott, John. *Involvement: Social and Sexual Relationships in the Modern World*, 2 sveska. Old Tappan, N. J., Fleming H. Revell, 1985.
- Van Leeuwen, Mary Stuart. *Gender and Grace: Love, Work, and Parenting in a Changing World*. Downers Grove, Ill., InterVarsity, 1990.
- Van Pelt, Nancy. *The Compleat Parent*. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1985.
- Van Pelt, Nancy. *Train Up a Child*. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1984.
- Williams, David R. "Why Does Sexual Abuse Occur?" *Adventist Review*, 2. rujna, 1993.

SUMMARY

Marriage and Family

The priority that Scripture places upon marriage and family concerns is seen in the fact that seven of the Ten Commandments—God's moral law—reference its functions. They are: commandment number 2, which relates the actions of parents to the prosperity of their children; number 4, which directs the family to Sabbath obedience; number 5, which mandates respect of children for parents; and number 10, which prohibits coveting anything belonging to another's household. Three of the remaining six, while not specifically naming family members, give explicit guidance for family relations. Number 7 prohibits adultery; number 8 rules against stealing; and number 9 forbids the misrepresentation of one's neighbor.

An additional evidence of divine regard for marriage and family concerns is seen in the fact that Christ, who created the human race (Col. 1:16) and as the great "I AM" provided the moral law as guide for its conduct (John 8:58; Ex. 31:14, 18), utilized the marriage ceremony as the setting for His inaugural miracle (John 2:1-11). Both by precept and example the Scriptures make clear God's concern for the welfare of the home.

Since the family structures of Bible days often were distortions of God's original plan, one cannot take all biblical families as models. It is necessary to differentiate between the absolutes of divine intent and the relative accommodations that devolved after sin. Nevertheless, the individual who prayerfully studies scriptural principles regarding the family will find relevant and effective guidance.

Key words: *Marriage; Family; Bible-about-marriage; Father; Mother; Divorce*

Izvornik: Calvin B. Rock. „Marriage and Family.“ U *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Urednik, Raoul Dederen. Hagerstown, MD.: Review and Herald, 2000. Str. 724-750.

Prijevod: *Hinko Pleško*